

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – *Навчально-науковий інститут економіки, управління і бізнесу*
ім. Г.Е.Вейнштейна

Кафедра – *Цифрових технологій фінансових операцій*

Ступінь вищої освіти – *перший (бакалавр)*

Спеціальність – *071 «Облік і оподаткування»*

Освітня програма – *«Облік і аудит»*

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

**на тему: «Бухгалтерський облік і контроль витрат періоду на
прикладі ТОВ «Вознесенський коньячний завод»**

ШИФР КРМ. ЦТФО .1.614-03.4.1

Здобувача: _____ **Бешенцевої Ю.В.**

Керівник _____ **проф. Іванченкова Л.В.**

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від "10" червня 2025 р., протокол № 13.

В.о. завідувачки кафедри

цифрових технологій фінансових операцій _____ **Ольга ЄВТУШЕВСЬКА**

Одеса – 2025 рік

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Навчально-науковий інститут економіки, управління
і бізнесу ім. Г.Е.Вейнштейна

Кафедра – Цифрових технологій фінансових операцій

Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. зав. кафедри
цифрових технологій фінансових операцій

« ____ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧКИ

Бешенцевої Юлії Вячеславівни

1. Тема роботи ***«Бухгалтерський облік і контроль витрат періоду на прикладі ТОВ «Вознесенський коньячний завод»***

Затверджена наказом ОНТУ від 01 жовтня 2024 р. наказ № 614-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи ***6 червня 2025 р.***

3. Вихідні дані роботи ***Звітні дані про діяльність підприємства за два 2023-2024р.р.***

4. Перелік питань, які потрібно розробити ***Теоретичні основи обліку та контролю витрат періоду. Обліково-аналітичне забезпечення витрат періоду на підприємстві. Організація бухгалтерського обліку та контролю витрат періоду на підприємстві. Висновки та пропозиції.***

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) ***таблиць –28 , рисунків – 7.***

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх

Розділ	Консультант (вчене звання, П.І. п-Б)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 15 лютого 2025 р.

Керівник _____ Іванченкова Л.В.

Завдання прийняв до виконання _____ Бешенцева Ю.В.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. <i>Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи</i>	15.02.25 - 15.03.25	
2. <i>Організаційно-економічна характеристика підприємства</i>	16.03.25 - 21.04.25	
3. <i>Організація контролю об'єкта дослідження на підприємстві</i>	22.04.25 - 25.05.25	
4. <i>Оформлення кваліфікаційної роботи</i>	26.05.25 - 06.06.25	

Здобувач(ка) вищої освіти _____ Бешенцева Ю.В.

Керівник роботи _____ Іванченкова Л.В.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувач(ка) вищої освіти Бешенцева Ю.В. _____

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи бакалавра на тему: «Бухгалтерський облік і контроль витрат періоду на прикладі ТОВ «Вознесенський коньячний завод».

В роботі розглянуто економічну сутність обліку витрат періоду, фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства, запропоновані заходи щодо покращення його стану, розкрито принципи ведення бухгалтерського обліку та контролю витрат періоду на підприємстві, надано пропозиції щодо покращення діяльності підприємства.

В першому розділі визначено економічну сутність обліку витрат періоду, характеристика бухгалтерського обліку господарських операцій, критичний огляд літературних джерел з методології та організації обліку витрат періоду.

В другому розділі надається техніко-економічна характеристика та проведено фінансово-економічний аналіз діяльності ТОВ «Вознесенський коньячний завод» за два роки.

В третьому розділі розкривається стан бухгалтерського обліку на підприємстві та обліку і контролю витрат періоду на ТОВ «Вознесенський коньячний завод».

Висновки вказують на результати проведеного дослідження з питань організації і методики обліку, аналізу та контролю витрат періоду у ТОВ «Вознесенський коньячний завод» та рекомендації, щодо удосконалення бухгалтерського обліку та контролю витрат періоду на досліджуваному підприємстві.

Кваліфікаційна робота містить:

текстової частини – 97 с.;

таблиць – 28;

рисунків – 7.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИТРАТ ПЕРІОДУ	8
1.1 Сутність та класифікація витрат підприємств.....	8
1.2 Облік адміністративних витрат	15
1.3 Облік витрат на збут.....	22
1.4 Методика обліку інших операційних витрат	28
1.5 Аналіз та контроль витрат періоду операційної діяльності	33
2. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД»	38
2.1 Техніко-економічна характеристика діяльності підприємства.....	38
2.2 Фінансово-економічний аналіз підприємства ТОВ «Вознесенський коньячний завод»	42
3. ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИТРАТ ПЕРІОДУ У ТОВ «ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД»»	68
3.1 Організація бухгалтерського обліку на підприємстві	68
3.2 Бухгалтерський облік витрат періоду у ТОВ «Вознесенський коньячний завод».....	79
3.3 Контроль витрат на підприємстві та шляхи його удосконалення	86
3.4 Удосконалення контролю витрат на підприємстві	89
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	98
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	102

ВСТУП

Актуальність дослідження. Ефективне управління підприємством в умовах ринкової економіки досягається шляхом отримання повної та оперативної інформації про витрати, що впливають на його ефективність. Для максимізації прибутку необхідний облік витрат, який узагальнюється через інформаційну систему бухгалтерського обліку. Розрахунок виробничих витрат і точний облік операційних витрат є життєво важливими для планування та аналізу витрат. Успішне підприємство – це підприємство, яке надає пріоритет отримання цієї інформації, оскільки це може вплинути на його загальну прибутковість. Ефективність і раціональність використання всіх видів ресурсів можна оцінити шляхом обліку та аналізу операційних витрат, тим самим оцінюючи загальну ефективність діяльності підприємства.

Підприємства в процесі своєї діяльності прагнуть отримати як найбільший прибуток. Кожен суб'єкт господарювання намагається не тільки реалізувати свою продукцію (роботи, послуги) за вигідною і високою ціною, але і скоротити свої витрати. Якщо зазначений спосіб збільшення доходів підприємства в більшій мірі залежить від зовнішніх умов діяльності суб'єкта господарювання, то зменшення витрат - практично виключно від дій підприємства, а саме від організації процесу виробництва, порядку його відображення в обліку, проведенні ефективного аналізу і прийняття на цій основі виважених управлінських рішень.

Методика обліку витрат періоду операційної діяльності значною мірою залежить від організаційної структури підприємства, його розмірів, в деякій мірі на такі витрати впливають особливості галузі, в якій функціонує суб'єкт господарювання.

З приведенням національної системи бухгалтерського обліку у відповідність до вимог ринкової економіки і міжнародних стандартів змінилися методологічні основи формування витрат періоду операційної діяльності і їх відображення в системі бухгалтерському обліку.

На сьогоднішній день методика обліку та контролю витрат підприємства потребує удосконалення відповідно до Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Зокрема, дослідження потребують: організація обліку витрат за елементами; порядок розподілу витрат періоду між видами продукції з метою формування повної собівартості; відображення облікової інформації про витрати періоду у звітності для прийняття ефективних управлінських рішень; порядок здійснення економічного аналізу витрат періоду операційної діяльності тощо.

Облік і аналіз витрат досліджували такі науковці, як М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, З.В. Задорожний, Я.Д. Крупка, Ю.С. Ігуманов, К.Ф. Лученко, Г.О. Партин, В.Г. Сопко, Б.Ф.Усач, Т.В. Савицька, А.М.

Турило, А.А. Турило, І.М. Яцків, та ін. Важливу роль у розвитку та вдосконаленні такої ділянки обліку й аудиту відіграють накові роботи зарубіжних авторів, зокрема М. Ван Бреда, Е. Хендріксена, М. Метьюса, В. МакКензі, Дж. Ріса, Р. Витоні, К. Друрі. Однак окремі питання обліку та контролю витрат періоду операційної діяльності потребують подальших досліджень. Тому метою написання кваліфікаційної роботи є дослідження та вдосконалення методичних і організаційних засад бухгалтерського обліку та контролю витрат періоду операційної діяльності, а також розробка пропозицій для забезпечення ефективного управління цими витратами на досліджуваному підприємстві.

Об'єктом дослідження є фінансово-господарська діяльність ТОВ «Вознесенський коньячний завод».

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти обліку та контролю витрат періоду на підприємстві.

Методологічною основою дослідження є: індукція, дедукція, аналіз, синтез, порівняння, вибіркове обстеження, групування тощо.

Практичне значення отриманих результатів полягає в узагальненні та систематизації облікової інформації щодо операційних витрат та проведенні їх аналізу. Результати дослідження будуть корисними для ТОВ «Вознесенський коньячний завод» та для інших споріднених підприємств. Також результати дослідження можуть бути корисними для здобувачів вищої освіти, дослідників та практиків, яких цікавить тематика обліку і аналізу операційних витрат.

Інформаційною базою дослідження є праці вітчизняних та іноземних науковців, законодавчі та нормативні акти України, інструктивні матеріали та фінансова звітність ТОВ «Вознесенський коньячний завод».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний зміст роботи становить **97** сторінок, містить **28** таблиць, **7** рисунків, список використаних джерел з **48** найменувань на **5** сторінках.

1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИТРАТ ПЕРІОДУ

1.1 Сутність та класифікація витрат підприємств

Витрати - одна з найважливіших категорій господарювання. Без витрат неможливе здійснення виробництва, оскільки вони є його передумовою. Одночасно витрати виступають як базис конкуренції: в умовах конкурентної боротьби виграє той, хто постійно знижує свої витрати. Тобто витрати суттєво впливають на те, чи залишиться підприємство на даному ринку взагалі, чи буде змушене покинути його.

Сучасні вчені-економісти, зокрема Б. Нідлз, Х. Андерсон, Д. Колдуелл під витратами розуміють зменшення чи інше витрачання активів або виникнення заборгованості (пасивів), або ж поєднання одного й іншого в результаті поставки чи виробництва товарів, надання послуг, здійснення інших видів діяльності, які є основним напрямком роботи даної господарської одиниці.

В свою чергу, Е.С. Хендріксен і М.Ф. Ван Бреда вважають, що витрати – це використання або споживання товарів і послуг у процесі одержання доходу [6]. К. Друрі визначає термін «витрати» як засоби, що витрачено на одержання прибутку. Дане тлумачення є одностороннім, адже здійснюється ототожнення витрат з використанням фінансових ресурсів.

Таким чином, економічне розуміння витрат базується на проблемі обмеженості ресурсів і можливості їхнього альтернативного використання. Застосування ресурсів у одному виробничому процесі виключає можливість їхнього використання за іншим призначенням. Економічні витрати будь-якого ресурсу, що застосовується у виробничому процесі, рівні його цінності при найкращому з усіх можливих варіантів використання.

Нині в Україні з набуттям чинності національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (далі – П(С)БО) змінився підхід до визнання витрат. Відповідно до П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», витратами вважають зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які зумовлюють зменшення власного капіталу (за

винятком зменшення власного капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками). В даному визначенні сутність витрат виражається не через їх економічну природу, а через наслідки операцій з активами та капіталом для фінансово-майнового стану підприємства.

Таким чином, поняття витрат в бухгалтерському розумінні відрізняють від витрат в економічному тлумаченні. Так, під економічними витратами розуміють «затрати втрачених можливостей», тобто суму грошей, яку можна отримати при найбільш вигідному із всіх можливих альтернативних варіантів використання ресурсів. Тобто, економічні витрати будь-якого ресурсу обраного для виробництва продукції дорівнюють його вартості при найкращому із всіх можливих варіантів використання. Поняття економічних витрат обумовлено обмеженістю ресурсів у порівнянні з кількістю варіантів їх використання. З бухгалтерської точки зору витрати – це тільки конкретні витрати ресурсів. Дане тлумачення базується на ресурсному розумінні природи господарства, не беручи до уваги інші аспекти.

В бухгалтерському обліку витрати відображаються при дотриманні певних умов:

а) повинно відбуватися зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу підприємства, крім зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками;

б) можлива достовірна оцінка суми витрат. Оцінка витрат відбувається на підставі положень національних стандартів.

Важливе значення для обліку витрат відіграє їх класифікація. В залежності від характеру та видів діяльності витрати класифікують на витрати звичайної діяльності та надзвичайні витрати (рис. 1.1).

Слід відмітити, що у зв'язку з прийняттям П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», надзвичайна діяльність не виділяється окремим рядком у Звіті про фінансові результати.

Рис 1.1. - Класифікація витрат підприємства.

Основною нормативною базою, яка регламентує організацію обліку витрат на визначення собівартості продукції є П(С)БО 16 «Витрати», П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» тощо. З урахуванням вимог стандартів бухгалтерського обліку міністерствами і відомствами затверджено ряд галузевих методичних рекомендацій щодо формування собівартості, які враховують структурні, економічні та інші особливості функціонування відповідних видів бізнесу. Зокрема, розроблено Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, які затверджені Наказом Міністерства промислової політики України від 9 липня 2007 року № 373.

Зазначеними Методичними рекомендаціями передбачена класифікація витрат, що здійснюється з метою раціональної організації планування, бухгалтерського обліку, калькулювання та аналізу витрат, за такими ознаками (рис. 1.2).

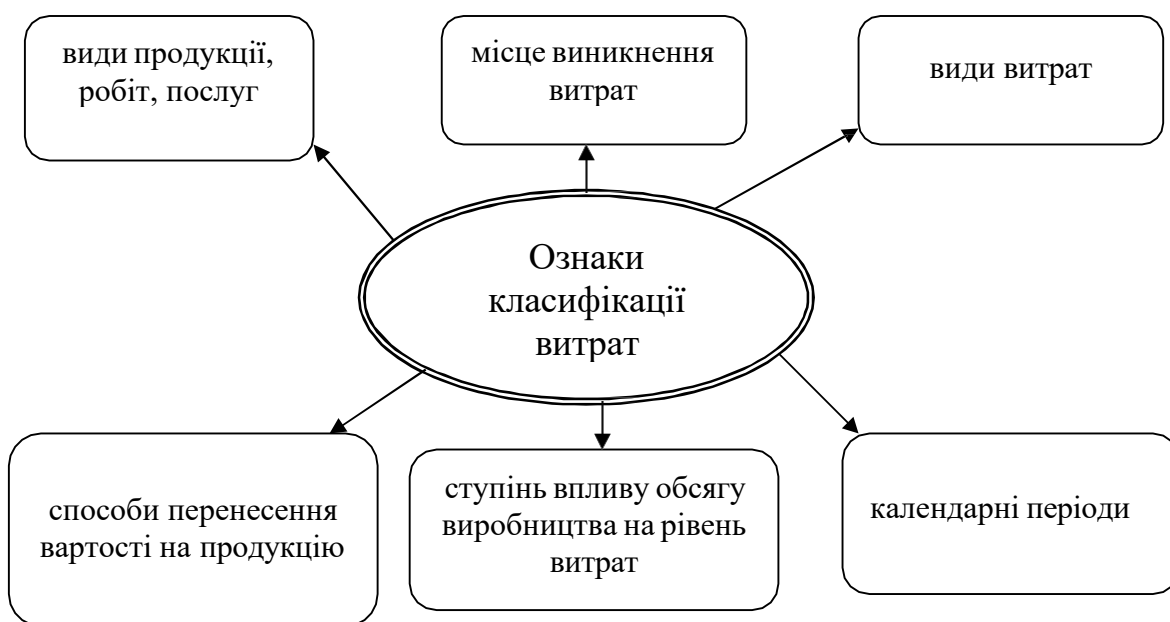

Рис. 1.2. - Ознаки, за якими здійснюється класифікація витрат відповідно до Методичних рекомендацій з формування собівартості продукції (робіт, послуг) [9].

За місцем виникнення витрати на виробництво групуються за цехами, дільницями, службами та іншими адміністративно відокремленими структурними підрозділами виробництв.

Залежно від характеру та призначення виконуваних процесів виробництво поділяється на: основне, допоміжне і непромислове господарство. До основного виробництва належать цехи, дільниці, що беруть безпосередню участь у виготовленні продукції. Допоміжне виробництво призначене для обслуговування цехів основного виробництва: виконання робіт по ремонту основних фондів, забезпечення інструментом, запасними частинами для ремонту устаткування, різними видами енергії, транспортними та іншими послугами. До нього належать ремонтні цехи, експериментальні, енергетичні, транспортні та інші підрозділи.

До непромислового господарства належать: заводський транспорт, житлово-комунальне господарство та культурно-побутові заклади, підсобні сільськогосподарські підприємства та інші структурні підрозділи, які не беруть участі у виробництві товарної продукції.

Усі витрати на виробництво включаються до собівартості окремих видів продукції, робіт і послуг (у тому числі окремих виробів, виготовлених за індивідуальними замовленнями) чи груп однорідних виробів.

За видами витрати класифікуються за економічними елементами та за статтями калькуляції. Під елементами витрат розуміють економічно однорідні види витрат. Витрати за статтями калькуляції - це витрати на окремі види виробів, а також витрати на основне і допоміжне виробництво.

За способами перенесення вартості на продукцію витрати поділяються на прямі та непрямі. До прямих витрат належать витрати, пов'язані з виробництвом окремих видів продукції (на сировину, основні матеріали, покупні вироби і напівфабрикати тощо), які можуть бути безпосередньо включені до їх собівартості. До непрямих витрат належать витрати, пов'язані з виробництвом кількох видів продукції (витрати на утримання та експлуатацію устаткування, загальновиробничі, загальногосподарські

витрати), що включаються до собівартості за допомогою спеціальних методів. Непрямі витрати утворюють комплексні статті калькуляції (тобто складаються з витрат, що включають кілька елементів), які відрізняються за їх функціональною роллю у виробничому процесі.

За ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат витрати поділяються на умовно-змінні та умовно-постійні. До умовно-змінних витрат належать витрати, абсолютна величина яких зростає із збільшенням обсягу випуску продукції і зменшується із його зниженням. До умовно-змінних витрат належать витрати на сировину та матеріали, покупні комплектуючі вироби, напівфабрикати, технологічне паливо й енергію, на оплату праці працівникам, зайнятим у виробництві продукції (робіт, послуг), з відрахуваннями на соціальні заходи, а також інші витрати.

Умовно-постійні - це витрати, абсолютна величина яких із збільшенням (зменшенням) випуску продукції істотно не змінюється. До умовно-постійних належать витрати, пов'язані з обслуговуванням і управлінням виробничою діяльністю цехів, а також витрати на забезпечення господарських потреб виробництва.

Витрати на виробництво поділяються за календарними періодами на поточні та одноразові. Поточні, тобто постійні, звичайні витрати або витрати, у яких періодичність менша ніж місяць. Одноразові, тобто однократні, витрати або витрати, які здійснюються періодично (періодичність більша ніж місяць) і спрямовуються на забезпечення процесу виробництва протягом тривалого часу.

Витрати, що включаються до собівартості продукції (робіт, послуг), групуються за такими елементами:

- матеріальні витрати
- витрати на оплату праці
- відрахування на соціальні заходи
- амортизація основних фондів та нематеріальних активів
- інші витрати.

Це групування є єдиним для всіх підприємств.

Витрати підприємства регулюються також Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, та на відмінну від доходів витратам не присвячене окреме МСБО. Певні основи даного поняття розкриті у Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансових звітів», Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби», МСБО 18 «Дохід», МСБО 23 «Витрати на позики», МСБО 38 «Нематеріальні активи» та ін. Відповідність вітчизняних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку щодо обліку витрат підприємства згруповано та представлено нами у табл. 1.1.

Таблиця 1.1 - Вітчизняні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку щодо обліку витрат підприємства

Вітчизняна практика		Міжнародна практика	
Номер	Назва	Номер	Назва
П(С)БО 16	«Витрати»	МСБО 1	«Подання фінансових звітів»
П(С)БО 1	«Загальні вимоги до фінансової звітності»		

Якісна класифікація операційних витрат відіграє важливу роль з метою відображення витрат в бухгалтерському обліку та задля ефективного управління діяльністю підприємства [37].

Операційні витрати мають свою структуру, що відображено на рисунку 3. Як правило, операційні витрати займають найбільшу питому вагу в складі витрат підприємства. Операційні витрати включають витрати на виробництво продукції, адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати [29].

У Наказі про облікову політику будь-якого підприємства повинні передбачатися питання щодо бухгалтерського обліку витрат періоду. Обираючи елементи облікової політики стосовно витрат діяльності, особливу увагу слід звернути на вибір класу рахунків для обліку витрат діяльності.

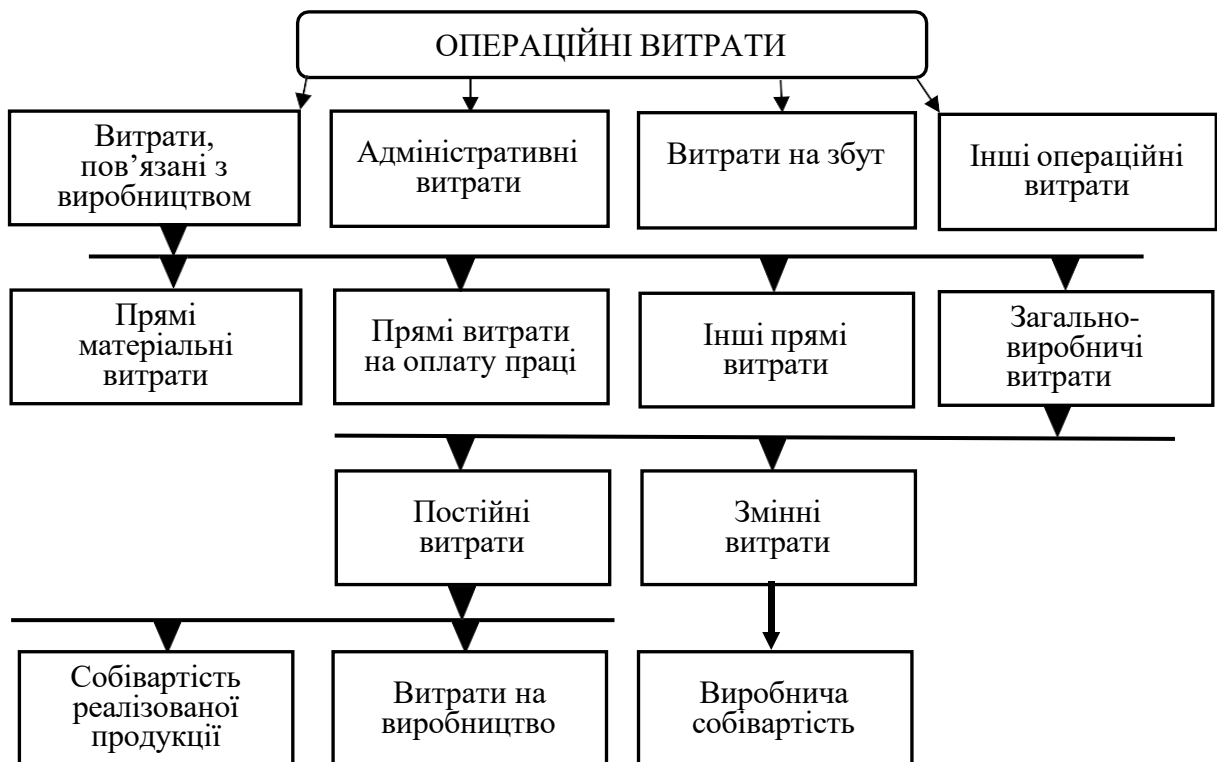

Рис. 1.3. - Структура операційних витрат*

*Джерело: сформовано за даними [11].

1.2 Облік адміністративних витрат

Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» до адміністративних витрат відносяться загальногосподарські витрати, спрямовані на обслуговування та управління підприємством. До складу адміністративних витрат, як правило, включають витрати на утримання та управління підприємством, а саме: загальногосподарські витрати, включаючи організаційні витрати, витрати на проведення річних зборів, представницькі витрати); утримання службового відрядження та загальногосподарського персоналу; основні засоби, інший загальний ремонт, Вартість основних необоротних активів для економічних цілей; витрати на зв'язок (пошта, телеграма, телефон, телекс, факс тощо); плата за професійні послуги (юридичні, аудиторські, оцінка майна); амортизація нематеріальних активів для загальногосподарських цілей; оподаткування у встановленому законодавством порядку збори та інші обов'язкові платежі (крім тих, що включаються до собівартості продукції,

робіт, послуг), плата за розрахунково-касове обслуговування та інші банківські послуги, інші збори загальногосподарського призначення [17].

Витрати періоду - це витрати, які не включаються до собівартості продукції, робіт чи послуг, а відносяться до конкретного звітного періоду, в якому вони були понесені. Ці витрати пов'язані з загальною діяльністю підприємства, а не з виробництвом конкретних товарів чи послуг.

До витрат періоду відносяться:

– Адміністративні витрати:

Сюди входять витрати на утримання апарату управління підприємством, такі як заробітна плата адміністративного персоналу, оренда офісу, комунальні послуги, канцелярські витрати тощо.

– Витрати на збут:

Це витрати, пов'язані з продажем продукції або послуг, наприклад, витрати на рекламу, транспортування, пакування, комісійні винагороди.

– Фінансові витрати:

До них відносяться витрати на обслуговування кредитів, відсотки за користування позиками та інші фінансові зобов'язання.

– Інші операційні витрати:

Сюди входять витрати, які не належать до попередніх категорій, але пов'язані з поточною діяльністю підприємства, наприклад, витрати на охорону, страхування, аудит, юридичні послуги.

– Втрати від участі в капіталі:

Це витрати, пов'язані з інвестиціями у дочірні або асоційовані компанії.

– Інші витрати:

Сюди відносяться витрати, які неможливо віднести до жодної з вищезазначених категорій, наприклад, штрафи, пені, збитки від надзвичайних подій.

Важливо відзначити, що витрати періоду не включаються до собівартості продукції, а визнаються витратами того періоду, в якому вони

були здійснені. Вони не впливають на вартість запасів, а впливають на фінансовий результат (прибуток або збиток) підприємства за звітний період.

Аналітичний облік адміністративних витрат організовується за статтями витрат та за економічними елементами.

Організація аналітичного обліку адміністративних витрат за економічними елементами передбачає розподіл витрат за такими розрізами: матеріальні затрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрат.

Згідно з П(С)БО 16 «Витрати» та Податковим кодексом України до адміністративних витрат підприємства відносяться:

- 1) загальні корпоративні витрати (організаційні витрати, витрати на проведення річних зборів, представницькі витрати тощо);
- 2) витрати на службові відрядження і утримання апарату управління підприємством та іншого загальногосподарського персоналу;
- 3) витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського використання (операційна оренда, страхування майна, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення, охорона);
- 4) винагороди за професійні послуги (юридичні, аудиторські, з оцінки майна тощо);
- 5) витрати на зв'язок (поштові, телеграфні, телефонні, телекс, факс тощо);
- 6) амортизація нематеріальних активів загальногосподарського використання;
- 7) витрати на врегулювання спорів у судових органах;
- 8) податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі (крім податків, зборів та обов'язкових платежів, що включаються до виробничої собівартості продукції, робіт, послуг);
- 9) плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків, а також витрати, пов'язані з купівлею-продажем валюти;

10) інші витрати загальногосподарського призначення .

Враховуючи це, а також, що частка адміністративних витрат у загальній сумі витрат постійно зростає, виникає необхідність подальших досліджень удосконалення їх обліку і розподілу.

Структура адміністративних витрат обмежується переліком статей витрат, що характеризують процес обслуговування та управління підприємством. Оскільки існуюча номенклатура віднесених до адміністративних статей витрат не є науково обґрунтованою і важко зрозуміти критерій їх виділення, тому підприємства самостійно повинні розробляти класифікацію витрат на основі класифікації, рекомендованої П(С)БО 16 «Витрати».

М.С.Пушкарем, який, зокрема, зазначив, що наведений у П(С)БО 16 «Витрати» перелік складових адміністративних витрат обґрунтований на чисто бухгалтерському підході до проблеми відображення витрат, пов'язаних із утриманням персоналу адміністрації, і господарськими витратами, послугами різних кредиторів та податками. Розширена номенклатура статей адміністративних витрат забезпечить керівництво повнішою і детальнішою інформацією про витрати, сприятиме скороченню останніх.

Особливу групу утворюють витрати з управління підприємством та адміністративні витрати з обслуговування виробничого процесу. Згідно П(С)БО 16 до адміністративних витрат відносяться витрати, пов'язані з управлінням та організацією діяльності підприємства, які не включаються до собівартості реалізованої продукції. Ці витрати в обліку списуються на фінансові результати і покриваються валовим прибутком. При збитковості підприємств, вони збільшують валові збитки і невідомо за якими видами продукції вони покриваються у виручці та ціні реалізації, а по яких – ні. Отже, виникає потреба в інформації про величину цих витрат в собівартості продукції.

Більшість вчених зазначають, що загальногосподарські витрати як і загальновиробничі мають відношення до основного виробництва, заради

якого створюється підприємство. Дана проблема полягає у недостатній опрацьованості окремих положень організації обліку та розподілу адміністративних витрат на підприємствах. Облік адміністративних витрат у сучасних умовах вимагає нових підходів до вибору ознак їх класифікації, які дозволяють організувати систему управління витратами.

Адміністративні витрати з метою визначення повної собівартості слід розподіляти між видами продукції. Г. О. Партин пропонує витрати на управління розподіляти пропорційно кількості працівників, заробітній платі, годинам праці, витрати на оренду, страхування, опалення і освітлення, пропорційно площі будівлі [26].

Н.С. Андрющенко зазначав, що проміжними об'єктами розподілу адміністративних витрат мають бути лише виробничі підрозділи, так як витрати допоміжних підрозділів в кінцевому результаті включаються в собівартість виробленої продукції і розподіл адміністративних витрат ще й на ці підрозділи призведе до подвійного їх включення в собівартість продукції [7]. Кінцевими ж об'єктами розподілу адміністративних витрат є окремі види продукції.

Вважаємо, що доцільним є розподіл адміністративних витрат на окремі види виробленої продукції пропорційно прямим витратам, що забезпечить отримання повної інформації про собівартість реалізованої продукції. Приведені ознаки класифікації цих витрат дають змогу досягти раціональності у їх розподілі.

Постійне зростання питомої ваги адміністративних витрат у загальній сумі витрат підприємств обумовлює необхідність розробки нових удосконалених методик їх обліку та контролю для подальшого вдосконалення процесу управління фінансово-господарською діяльністю підприємств.

Рахунок 92 «Адміністративні витрати» призначений для відображення загальногосподарських витрат, пов'язаних з управлінням та обслуговуванням підприємства. За дебетом рахунку 92 «Адміністративні витрати»

відображаються суми визнаних адміністративних витрат, тобто їх збільшення, за кредитом – списання на рахунок 79 «Фінансові результати».

Облік адміністративних витрат може вестися як з використанням рахунків 8 класу так і без рахунків 8 класу.

Кореспонденція рахунків з обліку адміністративних витрат наведена в табл. 1.2.

Таблиця 1.2 - Кореспонденція рахунків з обліку адміністративних

№ з/п	Зміст господарської операції	Коресп. рахунків	
		Дт	Кт
1	2	3	4
1.	Нарахована амортизацію по основних засобах і нематеріальних активах адміністративного призначення	92	13
2.	Віднесено виробничі запаси на адміністративні витрати	92	20
3.	Списані малоцінні та швидкозношувані предмети адміністративного призначення	92	22
4.	Оплачені адміністративні витрати із каси підприємства	92	30
5.	Оплачені адміністративні витрати із банку підприємства	92	31
6.	Списано витрати по відрядженню на адміністративні витрати	92	372
7.	Віднесено частину витрат майбутніх періодів на адміністративні витрати	92	39
8.	Проведено нарахування на заробітну плату до фонду забезпечення виплати відпусток	92	471
9.	Віднесено вартість робіт і послуг підрядників на адміністративні витрати	92	63
10.	Нарахована заробітна плата працівникам адміністративного персоналу	92	66

Продовження табл. 1.2

11.	Проведено нарахування на заробітну плату єдиного соціального внеску	92	65
12.	Віднесено на адміністративні витрати вартість робіт і послуг, виконаних дочірними підприємствами	92	685
13.	Віднесено на адміністративні витрати суми витрат за елементами (за умови використання рахунків 8 класу)	92	80, 81, 82, 83, 84
14.	Списано адміністративні витрати на фінансові результати	791	92

Підприємства дуже часто вдаються до зменшення частки адміністративних витрат, щоб знизити повну собівартість одиниці продукції. Адже, зменшення матеріальних ресурсів для зниження витрат підприємства – це не завжди обґрунтований і бажаний процес в діяльності підприємства. Тож чи не єдиним варіантом залишається зменшення адміністративних витрат. Але, мова повинна йти не про економію адміністративних витрат, а про створення оптимального рівня витрат для кожного окремого підприємства. Безумовно, адміністративні витрати впливають на загальні витрати по підприємству, але необхідно пам'ятати, що вони не відносяться до складу виробничої собівартості продукції. Ці витрати щомісячно зменшують фінансовий результат і списуються на Дебет рахунка 79 «Фінансові результати».

Планування адміністративних витрат доцільно проводити за кожним центром відповідальності, враховуючи їх постійний характер та наявність змінної частини в окремих статтях.

Ведення обліку адміністративних витрат за центрами відповідальності та загальний кошторис адміністративних витрат за певний період часу служать вихідною інформацією для матеріального заохочення працівників підрозділів за економію і раціональне використання адміністративних витрат та забезпечують інформацією керівництво щодо застосування санкцій до винуватців у перевищенні планових сум адміністративних витрат.

Тож, при прийнятті рішення про зменшення витрат на адміністративні потреби слід бути обачливим і необхідно прослідкувати реакцію на підприємстві, щоб вдало оперувати ситуацією.

Основними умовами ефективного функціонування механізму управління адміністративними витратами підприємств є:

- готовність керівництва підприємства до певних змін і роботи в нових умовах господарювання;
- наявність менеджменту, який здатен результативно проводити процес управління витратами;
- наявність нормативно-правової бази, яка б окреслила головні аспекти функціонування цього механізму.

1.3 Облік витрат на збут

До недавнього витрати на збут обліковувалися в складі накладних витрат. На необхідність виділення витрат на збут зі складу накладних витрат вказувало багато науковців.

Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» витрати на збут не включаються до собівартості продукції (товарів, робіт, послуг).

Витрати на збут включають такі витрати, пов'язані з реалізацією (збутом) продукції (товарів, робіт, послуг):

- витрати пакувальних матеріалів для затарювання готової продукції на складах готової продукції;
- витрати на ремонт тари;
- оплата праці та комісійні винагороди продавцям, торговим агентам та працівникам підрозділів, що забезпечують збут;
- витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг);
- витрати на передпродажну підготовку товарів;
- витрати на відрядження працівників, зайнятих збутом;
- витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, пов'язаних зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг

(операційна оренда, страхування, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, охорона);

– витрати на транспортування, перевалку і страхування готової продукції (товарів), транспортно-експедиційні та інші послуги, пов'язані з транспортуванням продукції (товарів) відповідно до умов договору (базису)поставки;

– витрати на гарантійний ремонт і гарантійне обслуговування;

– витрати на страхування призначеної для подальшої реалізації готової продукції (товарів), що зберігається на складі підприємства;

– витрати на транспортування готової продукції (товарів) між складами підрозділів (філій, представництв) підприємства;

– інші витрати, пов'язані зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг.

Відповідно до Методичних рекомендацій з формування собівартості продукції до витрат на збут належать такі витрати:

1) витрати на утримання підрозділів підприємства, що пов'язані із збутом продукції:

- на оплату праці та комісійні винагороди працівникам підрозділів, продавцям та торговим агентам, що забезпечують збут продукції;

- відрахування на соціальні заходи;

- витрати на телекомунікаційні послуги;

- витрати на оплату службових відряджень працівників, зайнятих збутом продукції у межах норм, встановлених законодавством;

- витрати на матеріали, канцелярські товари тощо;

- витрати на оплату працівникам, пов'язаним із збутом продукції, перших п'яти днів тимчасової непрацездатності;

2) витрати на утримання, ремонт та експлуатацію основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів, пов'язаних зі збутом продукції:

- на технічний огляд, технічне обслуговування, ремонт та утримання у робочому стані основних засобів та інших необоротних матеріальних активів, пов'язаних зі збутом продукції;

- на оплату праці робітників, зайнятих обслуговуванням та ремонтом основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів;

- відрахування на соціальні заходи;

- вартість спожитих електроенергії, матеріалів, запасних частин, мастильних та обтиральних матеріалів, води, пари та інших видів енергії;

- амортизаційні відрахування від вартості основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів;

- сума сплачених орендарем платежів за користування наданими в операційну оренду основними засобами, іншими необоротними матеріальними активами та нематеріальними активами;

- витрати зі страхування майна;

- на оплату послуг сторонніх організацій, пов'язаних з технічним обслуговуванням і ремонтом основних засобів;

3) витрати, пов'язані з транспортуванням, перевалкою та страхуванням готової продукції:

- на відшкодування транспортних, перевалочних і страхових витрат постачальника, що включаються до ціни продукції згідно з базисом поставки, передбаченим угодою сторін;

- на страхування ризиків транспортування продукції та на страхування небезпечних вантажів;

- витрати зі страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, що перебувають у складі основних засобів, пов'язаних із збутом продукції;

- на оплату послуг транспортно-експедиційних та посередницьких організацій (включаючи комісійну винагороду), вартість яких включається до ціни продукції згідно з базисом поставки, передбаченим угодою сторін;

- витрати на транспортування готової продукції між складами підрозділів (філій, представництв) підприємства;

- на страхування призначеної для подальшої реалізації готової продукції (товарів), що зберігається на складі підприємства.

- витрати на оплату послуг сторонніх організацій на транспортування продукції;

4) витрати, пов'язані з забезпеченням правил техніки безпеки та охорони праці:

- на оплату праці працівників, зайнятих забезпеченням нормальних умов праці та правил техніки безпеки, що забезпечують збут продукції;

- відрахування на соціальні заходи;

- на матеріали, мило та мийні (знешкоджувальні) засоби, паливо й енергію, що використовуються для забезпечення охорони праці;

- на придбання спеціалізованої літератури, на навчання та інструктаж з питань охорони праці;

- на проведення щеплень, придбання аптечок з набором медикаментів для надання медичної допомоги;

- витрати на проведення атестації робочих місць на відповідність їх нормативним актам з охорони праці;

- на оплату послуг сторонніх організацій з охорони праці;

5) фактичні витрати на гарантійний ремонт та гарантійне обслуговування продукції або гарантійні заміни проданих товарів, якщо на підприємстві не створювалося забезпечення на відшкодування наступних (майбутніх) операційних витрат на виконання гарантійних зобов'язань:

6) витрати на проведення передпродажних і рекламних заходів та на дослідження ринку (маркетингу) стосовно товарів (робіт, послуг), що продаються підприємством:

7) витрати на зберігання, навантаження, розвантажування та пакування готової продукції:

- на відшкодування складських, вантажно-розвантажувальних витрат постачальника, що включаються до ціни продукції згідно з базисом поставки, передбаченим угодою сторін;

- на пакувальні матеріали для затарювання готової продукції на складах.

8) податки, збори та інші обов'язкові платежі встановлені законодавством України:

- по амортизації – «Розрахунок амортизації основних засобів»;
- по малоцінних та швидкозношуваних предметах – «Акт на списання малоцінних та швидкозношуваних предметів»;
- грошових коштів – «Видатковий касовий ордер», виписка банку;
- витрат на відрядження – «Авансовий звіт»;
- заробітної плати – «Табель обліку використання робочого часу», а також складена на його підставі Розрахунково-платіжна відомість.

Облік витрат, пов'язаних із збутом (реалізацією, продажем) продукції, товарів, робіт і послуг ведеться на рахунку 93 «Витрати на збут». За дебетом рахунку відображається сума визнаних витрат на збут, за кредитом – списання на рахунок 79 «Фінансові результати» (рис. 1.4).

Щомісячне списання витрат на збут оформляється за допомогою розрахунку (довідки), складеного працівником бухгалтерії.

Загальна методика обліку витрат на збут за елементами аналогічна методиці обліку витрат виробничої діяльності. Тобто на першому етапі формуються елементи витрат, на другому проводиться їх списання на фінансові результати. У внутрішньогосподарському обліку – визначається можливість прямого або непрямого віднесення витрат на відповідний вид продукції. Непрямі витрати поділяються між окремими видами продукції.

Тобто, у зв'язку із тим, що витрати на збут впливають на фінансовий результат, доцільно проводити розподіл цих витрат між окремими видами проданої продукції поза фінансовим обліком. У цьому випадку витрати можуть щомісячно розподілятися наступним чином:

– витрати загального характеру – між видами реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг пропорційно до їх виробничої собівартості;

– транспортні витрати (якщо їх питома вага є значною) – за видами реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг їх просто списують наприкінці місяця.

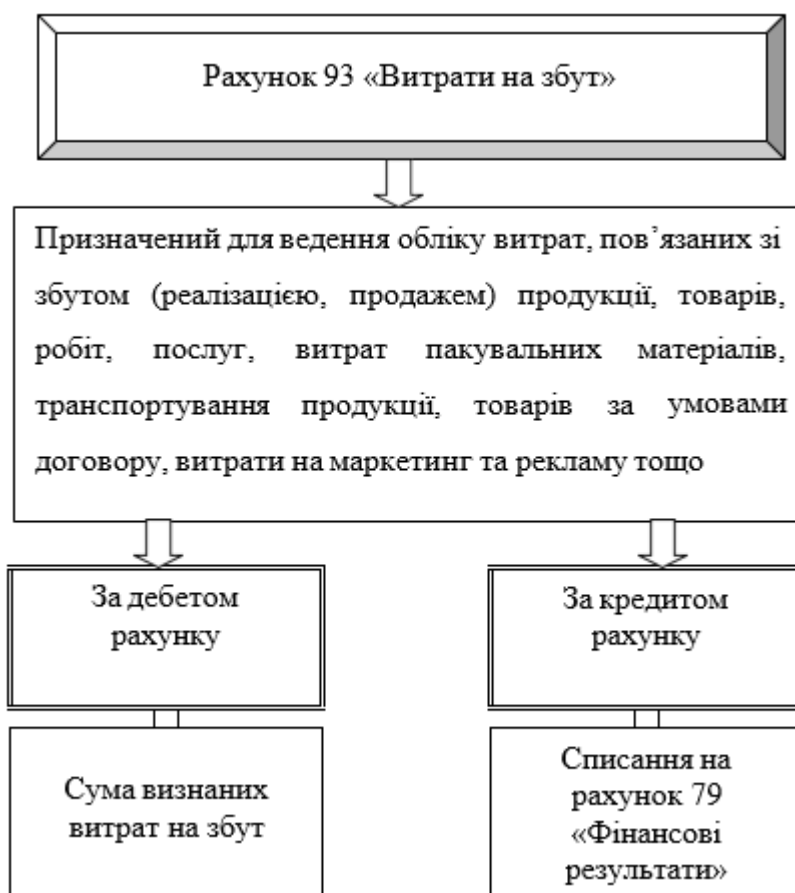

Рис. 1.4. - Призначення та побудова рахунку 93 «Витрати на збут»

Для розподілу витрат на збут у бухгалтерії складають довідку-розрахунок або відомість розподілу, де вказуються види реалізованої продукції, її виробнича собівартість.

Аналітичний облік витрат на збут ведеться у відомостях в розрізі статей витрат та за економічними елементами. При організації обліку за центрами витрат відповідні регістри ведуть в розрізі складів і служб, пов'язаних зі збутом готової продукції.

Для узагальненого обліку витрат на збут використовують журнал-ордер № 5 при журнально-ордерній формі обліку, а при спрощеній формі обліку – розділ II Відомості 5-М.

1.4 Методика обліку інших операційних витрат

Окрім адміністративних витрат та витрат на збут, до витрат періоду операційної діяльності відносять інші операційні витрати.

До інших операційних витрат включаються:

- витрати на дослідження та розробки відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»;
- собівартість реалізованої іноземної валюти, яка для цілей бухгалтерського обліку визначається шляхом перерахунку іноземної валюти в грошову одиницю України за курсом Національного банку України на дату продажу іноземної валюти, плюс витрати, пов'язані з продажем іноземної валюти;
- собівартість реалізованих виробничих запасів, яка для цілей бухгалтерського обліку складається з їх облікової вартості та витрат, пов'язаних з їх реалізацією;
- сума безнадійної дебіторської заборгованості та відрахування до резерву сумнівних боргів;
- втрати від операційної курсової різниці (тобто від зміни курсу валюти за операціями, активами і зобов'язаннями, що пов'язані з операційною діяльністю підприємства);
- втрати від знецінення запасів; нестачі и втрати від псування цінностей;
- визнані штрафи, пеня, неустойка;
- витрати на утримання об'єктів соціально-культурного призначення;
- інші витрати операційної діяльності [12].

У Методичних рекомендаціях з формування собівартості продукції в промисловості структура інших операційних витрат схожа до вищенаведеної. Сюди відносять:

- витрати на дослідження та розробки відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи";
- собівартість реалізованої іноземної валюти, яка для цілей бухгалтерського обліку визначається шляхом перерахунку іноземної валюти в грошову одиницю України за курсом Національного банку України на дату продажу іноземної валюти, плюс витрати, пов'язані з продажем іноземної валюти;
- собівартість реалізованих виробничих запасів, яка для цілей бухгалтерського обліку складається з їх облікової вартості та витрат, пов'язаних з їх реалізацією;
- сума безнадійної дебіторської заборгованості та відрахування до резерву сумнівних боргів;
- втрати від операційної курсової різниці (тобто від зміни курсу валюти за операціями, активами і зобов'язаннями, що пов'язані з операційною діяльністю підприємства);
- втрати від знецінення запасів;
- нестачі й втрати від псування цінностей;
- визнані штрафи, пеня, неустойка;
- витрати на утримання об'єктів соціально-культурного призначення;
- інші витрати операційної діяльності [31].

На рахунку 94 «Інші витрати операційної діяльності» ведеться облік витрат операційної діяльності підприємства, крім витрат, які відображаються на рахунках 90 «Собівартість реалізації», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут».

Рахунок 94 «Інші витрати операційної діяльності» має такі субрахунки:

- 940 «Витрати від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю»;

- «Витрати на дослідження і розробки»;
- «Собівартість реалізованої іноземної валюти»;
- «Собівартість реалізованих виробничих запасів»;
- «Сумнівні та безнадійні борги»;
- «Втрати від операційної курсової різниці»;
- «Втрати від знецінення запасів»;
- «Нестачі і втрати від псування цінностей»;
- «Визнані штрафи, пені, неустойки»;
- «Інші витрати операційної діяльності».

На субрахунку 940 "Витрати від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю" узагальнюється інформація про витрати від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю, зокрема витрати від первісного визнання сільськогосподарської продукції і біологічних активів та від зміни справедливої вартості біологічних активів, які визначені відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 "Біологічні активи". Підприємства, основною діяльністю яких є торгівля цінними паперами, у цій статті відображають витрати від зміни вартості фінансових інструментів, які оцінюються за справедливою вартістю [20].

На субрахунку 941 "Витрати на дослідження і розробки" ведеться облік витрат, пов'язаних з дослідженнями та розробками, що здійснює підприємство, якщо такі дослідження та розробки відповідають Положенню (стандарту) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи".

На субрахунку 942 "Витрати на купівлю-продаж іноземної валюти" узагальнюється інформація про витрати на купівлю-продаж іноземної валюти, зокрема від'ємна різниця між ціною купівлі-продажу іноземної валюти та її балансовою вартістю.

На субрахунку 943 "Собівартість реалізованих виробничих запасів" ведеться облік собівартості реалізованих виробничих запасів (сировини,

матеріалів, відходів тощо) і необоротних активів та груп вибуття, утримуваних для продажу.

На субрахунку 944 "Сумнівні та безнадійні борги" узагальнюється інформація про нарахування резерву сумнівних боргів на заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), про суму списаної безнадійної заборгованості в разі недостатності суми нарахованого резерву сумнівних боргів та про суму списаної безнадійної заборгованості, щодо якої створення резерву сумнівних боргів не передбачено.

На субрахунку 945 "Витрати від операційної курсової різниці" ведеться облік втрат за активами й зобов'язаннями операційної діяльності підприємства від зміни курсу гривні до іноземної валюти.

На субрахунку 946 "Втрати від знецінення запасів" ведеться облік втрат, пов'язаних із знеціненням (уцінкою) запасів, відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" і 27 "Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність".

На субрахунку 947 "Нестачі і втрати від псування цінностей" ведеться облік нестач грошових коштів та інших цінностей і втрат від псування цінностей, що виявлені в процесі заготовлення, переробки, збереження, та реалізації. Одночасно із списанням цінностей, винних у нестачі яких не встановлено, на витрати, балансова вартість списаного активу зараховується на позабалансовий рахунок 07 "Списані активи".

На субрахунку 948 "Визнані штрафи, пені, неустойки" ведеться облік визнаних економічних санкцій за невиконання підприємством законодавства та умов договорів.

На субрахунку 949 "Інші витрати операційної діяльності" узагальнюється інформація про такі витрати операційної діяльності, які не знайшли відображення на інших субрахунках рахунку 94 "Інші витрати операційної діяльності", зокрема витрати житлово-комунальних і обслуговуючих господарств, дитячих дошкільних закладів, будинків

відпочинку, санаторіїв та інших закладів оздоровчого та культурного призначення, виплати за невідпрацьований час, що не підлягають накопиченню тощо. Підприємства, які є страховиками відповідно до Закону України "Про страхування", на цьому субрахунку узагальнюють інформацію про витрати страховика, зокрема відрахування у централізовані страхові резервні фонди, які утворюються для забезпечення виконання зобов'язань щодо окремих видів обов'язкового страхування, відрахування в страхові резерви, інші, ніж резерв незароблених премій, які формуються у випадках, передбачених чинним законодавством [44].

Первинними документами, які використовуються для відображення інших операційних витрат виступають: по основних засобах – Розрахунок амортизації основних засобів, Інвентаризаційний опис основних засобів; по виробничих запасах – Лімітно-забірна картка, Накладна вимога на відпуск (внутрішнє розміщення) матеріалів, Інвентаризаційний опис товарно-матеріальних цінностей, Акт про уцінку; по малоцінних та швидкозношуваних предметах – Акт на списання малоцінних та швидкозношуваних предметів; грошових коштів – Видатковий касовий ордер, виписка банку, Акт інвентаризації наявності грошових засобів; заробітної плати – Табелі обліку використання робочого часу та Розрахунково-платіжна відомість.

Щомісячне списання інших витрат операційної діяльності на результати від основної діяльності здійснюється на підставі розрахунку (довідки), оформленої працівником бухгалтерії.

Витрати періоду операційної діяльності відображаються у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід), форма якого регламентується НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Розділ I даного звіту побудований згідно з класифікацією доходів і витрат за видами діяльності та функціями, що забезпечують послідовне зіставлення доходів і витрат для визначення чистого прибутку (збитку) звітного періоду. У цьому звіті виділено окремі рядки для відображення

інформації про адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати.

У третьому розділі Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) відображається інформація про витрати операційної діяльності в розрізі елементів витрат: матеріальні затрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, витрати іншої операційної діяльності.

1.5 Аналіз та контроль витрат періоду операційної діяльності

Мета аналізу витрат підприємства полягає в визначенні резервів можливого зменшення витрат операційної діяльності внаслідок більш ефективного використання виробничого потенціалу підприємства.

Системний підхід до аналізу витрат передбачає:

- виявлення місця і ролі показників витрат в оцінці досягнутої ефективності виробництва;
- розробку принципової схеми аналізу на основі класифікації факторів і резервів раціоналізації витрат;
- визначення методів вимірювання факторів і резервів раціоналізації витрат;
- встановлення основних напрямів мобілізації виявлених резервів раціонального використання виробничих ресурсів у поточному і перспективному плануванні собівартості.

Можна виокремити загальну блок-схему економічного аналізу витрат операційної діяльності підприємства (рис. 1.5.)

Групування затрат за елементами - призначено для виявлення всіх затрат на виробництво за їх видам і відображає всі затрати підприємства, пов'язані з виготовленням промислової продукції, включаючи і ту її частину, яка призначена для виконання робіт і послуг непромислового характеру. В цьому групуванні збережений принцип однорідності витрат, незалежно від спрямування затрат, які не можуть бути розподілені на складові частини. Аналіз затрат за елементами дозволяє вивчити вплив на рівень собівартості

використання трудових ресурсів, основних і оборотних засобів. Дані такого аналізу являються базою для:

- встановлення потреб підприємства в матеріальних ресурсах, оборотних засобах, матеріально-технічному постачанню;
- визначення завдань по одиниці собівартості продукції;
- складання кошторису витрат на плановий період;
- розрахунку суми затрат на весь випуск продукції за кожним елементом.

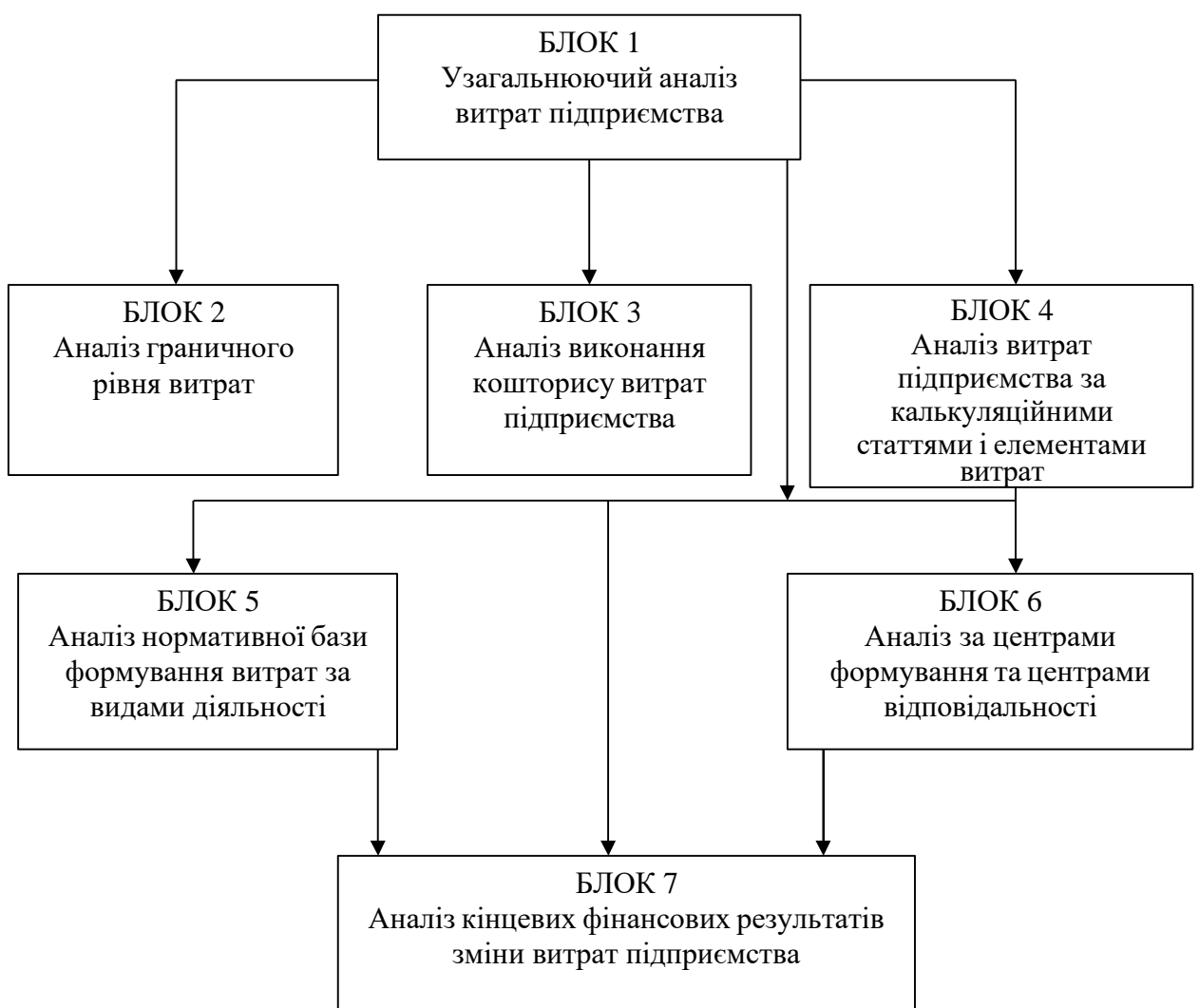

Рис. 1.5. - Загальна модель економічного аналізу витрат підприємства

Аналіз витрат за економічними елементами уможлиблює, у свою чергу, вивчення їхнього складу, питомої ваги кожного елемента, частку живої і уречовленої праці в загальних витратах на виробництво. Порівняння

фактичної структури витрат за кілька періодів виявляє динаміку і напрямок зміни окремих елементів, матеріаломісткості, фондомісткості, енергомісткості, трудомісткості, собівартості продукції і вплив технічного процесу на структуру витрат.

Метою діяльності будь – якого підприємства є отримання прибутку. На превеликий жаль для всіх, хто займається підприємницькою діяльністю, неможливо отримати прибуток, не витрачаючи ніяких коштів. Витрат уникнути неможливо. Але проблема полягає в тому, що ресурси підприємства обмежені. Виникає питання як понести найменші витрати і отримати найбільший прибуток. Щоб забезпечувати зниження вартості реалізованої продукції, необхідно постійно здійснювати управління витратами на її виробництво, домагатися відносного зниження як прямих, так і накладних витрат. Зниження прямих витрат потребує значних капітальних інвестицій для впровадження нових технологій, нової техніки, вдосконалення організації виробництва тощо. Це під силу не всім підприємствам, тому важливим резервом зниження вартості виробів може бути відносна економія витрат на одиницю продукції. Але для того, щоб говорити про економію, треба згадати, що витрати, по-перше, треба обліковувати; по-друге, аналізувати з метою планування, а, відтак, і прибутку; по-третє шукати шляхи зменшення їх, щоб збільшити прибуток.

Внутрішні фактори впливу на прибуток підприємства - це фактори, які залежать від діяльності підприємства, зокрема:

- обсяг діяльності підприємства;
- стан та ефективність використання ресурсів підприємства;
- рівень доходів;
- рівень витрат;
- ефективність цінової та асортиментної політики.

Залежність між прибутком та витратами обернено-пропорційна. По-перше, чим менший рівень комерційних витрат, тим більший прибуток може отримати підприємство при реалізації продукції. По-друге, чим менша сума

витрат обігу, тим більше зниження загальних витрат. Зниження витрат обігу можливе при:

- виборі найбільш оптимального місцезнаходження підприємства;
- зниження тарифів на транспортні послуги;
- посилення режиму економії;
- ефективне використання трудових ресурсів;
- ефективне використання матеріальних ресурсів.

Для оцінки ефективності господарської діяльності також використовують показники рентабельності – прибутковості чи дохідності капіталу, ресурсів чи продукції. Рентабельність відображає ступінь прибутковості його діяльності і вимірюється співвідношенням прибутку до величини продукції, відповідних ресурсів, чи власного капіталу [34]. Показники рентабельності є відносними показниками фінансових результатів діяльності підприємства. Розрізняють наступні групи показників рентабельності:

- рентабельність продукції;
- рентабельність активів;
- рентабельність капіталу.

Рентабельність продукції визначається як відношення валового прибутку до собівартості реалізованої продукції. Даний показник змінюється під впливом таких основних факторів:

- зміни собівартості продукції;
- зміни цін на продукцію;
- зміни структури продукції за рентабельністю.

Рентабельність активів підприємства характеризує ефективність їх використання і визначається як відношення чистого прибутку до середньої величини активів. Рентабельність розраховують по усіх активах підприємства і по матеріальних активах. На зміну рентабельності усіх активів підприємства впливають два основних фактори:

- зміна рентабельності продажу;

– зміна оборотності активів.

Рентабельність витрат підприємства розраховується відношенням чистого прибутку до операційних витрат підприємства. Рентабельність матеріальних витрат знаходиться, як відношення чистого прибутку

підприємства до матеріальних затрат за звітний період. Рентабельність трудових витрат розраховується як відношення чистого прибутку до витрат на оплату праці то витрат на соціальні заходи. Позитивною тенденцією для підприємства є зростання показників рентабельності.

Таким чином, мета аналізу витрат підприємства полягає в визначенні резервів можливого їх зменшення внаслідок більш ефективного використання виробничого потенціалу підприємства. Для досягнення цієї мети аналіз здійснюється на основі принципів системного, комплексного і кібернетичного підходів до аналізу економіки. Основою системного підходу є дослідження об'єктів витрат як системи, розкриття їх цінності, виявлення багатьох типів зв'язків, зведення їх в єдину теоретичну систему. Комплексний підхід означає вивчення об'єктів витрат як системи з погляду формування інформації для прийняття управлінських рішень. Кібернетичний підхід передбачає розгляд об'єктів витрат як системи, що складається з елементарних перетворювачів інформації.

2. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД»

2.1 Техніко-економічна характеристика діяльності підприємства

ТОВ «Вознесенський коньячний завод», розташований в м. Вознесенськ Миколаївської області, на перетині головних торгових магістралей Півдня України.

На підприємстві є декілька видів виробництв, забезпечених необхідним технологічним обладнанням і механізмами, з наступними можливостями і видами робіт:

- первинне виноробство (переробка винограду, виробництво виноматеріалів для вин коньячних виноматеріалів);
- первинне плодове виноробство (переробка плодів і ягід, виробництво плодових виноматеріалів);
- коньячне виробництво повного циклу (дистиляція коньячних виноматеріалів, витримка коньячних спиртів, купажування);
- дистиляція плодових матеріалів, витримка плодових спиртів;
- вторинне виноробство (розлив тихих вин, розлив коньяків, розлив плодових бренді і алкогольних напоїв);
- виробництво неосвітленого концентрованого яблучного або виноградного соку.

Підприємство займається і переробкою винограду: стаціонарне закрите будівля включає три лінії з дробильними установками, гребеневиділителями, пневматичними пресами, ємностями і фільтр-пресами потужністю 8000 тон винограду в сезон.

Для виробництва міцних напоїв на основі дистиляції на підприємстві працюють 3 три установки:

- блок з потужністю 1000 л. абсолютного алкоголю на добу;
- блок з потужністю 250 літрів абсолютного алкоголю на добу;
- блок з потужністю 12000 літрів абсолютного алкоголю на добу.

Загальна потужність виробництва складає 2,02 млн л абсолютного алкоголю в сезон (жовтень – березень). При продовженні дистиляційного періоду, обсяг збільшується пропорційно.

Для витримки продукції є відділення виробництва вина в дубових бочках, яке розраховане на 333 тис. л. ємності для 3,36 млн. л. Для переробки фруктів працює лінія обладнання переробки яблук (Flottwec ТМ) – 8,6 тис т в сезон (Вакуум – випаровувач з аромоуловлювачем на 3 тис л на годину, а парк зберігання становить – 1,99 млн л).

Виробництво брендів у пляшках включає:

– 3 лінії розливу брендів в пляшки 0,25-0,5 л. продуктивністю 3 тис. пляшок на годину;

– 1 лінія розливу вина в пляшки 0,5-0,7-0,75 л. продуктивністю 3 тис. пляшок на годину;

– сувенірна лінія – 300 пляшок в годину.

Річна потужність розливу підприємства одну зміну становить 6,3 млн. л коньяку і 2,9 млн. л вина (без урахування сувенірного цеху).

Техніко-економічну характеристику доповнює розрахунок основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «Вознесенський коньячний завод» за 2022-2023 роки в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «Вознесенський коньячний завод»*

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс.	%
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	20945,9	26724,2	5778,3	27,59
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	18177,6	21212,1	3034,5	16,69
Адміністративні витрати, тис. грн.	-	-	-	-
4. Інші операційні витрати, тис. грн.	2533,1	3866,2	1333,1	52,63
5. Валовий прибуток, тис. грн.	2768,3	5512,1	2743,8	99,11
6. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	20710,7	25078,3	4367,6	21,09
7. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, коп.	99	94	-5,03594	-5,09

Продовження табл. 2.1

Показники	Попередн й рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс.	%
8. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн. в т.ч.:	187,2	132,6	-54,6	-29,17
- від основної операційної діяльності	2768,3	5512,1	2743,8	99,11
- від іншої операційної діяльності	-2533,1	-3866,2	-1333,1	52,63
- від фінансової діяльності	-	-	-	-
- від іншої діяльності	-48	-1513,3	-1465,3	В 30 р.
12. Податок на прибуток, тис. грн.	33,7	23,9	-9,8	-29,08
13. Чистий прибуток, тис. грн.	153,5	108,7	-44,8	-29,19
14. Середня облікова кількість штатних працівників облікового складу, осіб.	28	27	-1	-3,57
15. Продуктивність праці одного штатного працівника облікового складу, грн.	748067,86	989785,19	241717,3	32,31
16. Середня річна вартість основних засобів за основним видом діяльності, тис. грн.	8036,35	5389,4	-2646,95	-32,94
17. Фондовіддача, грн.				
- по продукції	2,61	4,96	2,35	90,25
- по прибутку	0,34	1,02	0,68	0,33
18. Фондорентабельність, %	2,33	2,46	0,13	x
19. Середня річна вартість оборотних коштів, тис. грн.	34641,45	51013,2	16371,75	47,26
20. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	0,60	0,52	-0,08	-0,69
21. Рентабельність продукції, %	15,23	25,99	10,76	x
27. Рентабельність виробництва, %	0,36	0,19	-0,17	x
23. Середня річна сума дебіторської заборгованості	4451,7	3029,75	-1421,95	-31,94
24. Середня річна сума кредиторської заборгованості	22801,05	18061,85	-4739,20	-20,79
25. Коефіцієнти ліквідності балансу				
- коефіцієнт поточної ліквідності	1,04	1,07	0,03	x
- коефіцієнт швидкої ліквідності	0,17	0,38	0,21	x
- коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0018	0,0017	-0,0001	x

* розраховано на підставі фінансової звітності підприємства [8]

Дослідження основних техніко-економічних показників ТОВ «Вознесенський коньячний завод» в 2024 р. в порівнянні з 2023 р. дозволяє зробити на-ступні висновки (табл. 2.1):

У 2024 році підприємство збільшило чистий дохід на 5778,3 тис. грн. що у порівнянні з 2023 р. або на 27,59%, повна собівартість реалізованої продукції

збільшилась на 4367,6 тис. грн. або на 21,09% (це відбулось за рахунок збільшення собівартості реалізованої продукції на 3034,5 тис. грн. або 16,69%, інші операційні витрати на 1333,1 тис. грн. або 52,63%), що й не призвело до зменшення витрат на 1 грн. реалізованої продукції 5,04 коп.

В звітному році фінансовий результат до оподаткування був прибутком, який зменшився 54,6 тис. грн., або на 29,17%. Це відбулось за рахунок отримання позитивного фінансового результату (прибутку) від основної операційної діяльності на 2743,8 тис. грн. або в 99,11 р., та негативного від іншої операційної діяльності у розмірі 1333,1 тис. грн., або на 52,63%, та іншої діяльності на 1465,3 тис. грн. або в 30 разів.

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів зменшився в 2022 році в порівнянні з 2021 роком на 0,69%

Покращились показники ефективності використання ресурсів підприємства у 2022р. в порівнянні з 2021р.:

трудовах, про що свідчить збільшення продуктивності праці одного штатного працівника облікового складу на 241717,3 грн., у зв'язку зі скорочення персоналу на одного або 3,57%.

– основних засобів, про що свідчить збільшення фондоддачі по прибутку на 0,68 або 0,33%, та фондорентабельності 0,13% п.;

Рентабельність продукції збільшилась на 10,76% п.

Дебіторська заборгованість підприємства за її середня величина зменшилась на 31,94%, а кредиторська заборгованості на 20,79%, що позитивно впливає на фінансовий стан підприємства.

Коефіцієнти ліквідності балансу знаходяться не в межах нормативів, що свідчить про наявність проблем з платоспроможністю підприємства, недостатність оборотних коштів та активів, що швидко реалізуються для покриття поточних зобов'язань, але у 2024 р. в порівнянні з 2023р.

2.2 Фінансово-економічний аналіз підприємства ТОВ

«Вознесенський коньячний завод»

Загальний аналіз фінансового стану підприємства здійснюють за допомогою даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)». Ми розглянемо аналіз динаміки за 2023-2024 рр.

Аналіз динаміки валюти балансу підприємства здійснюється на підставі даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Аналіз динаміки валюти балансу*

Показники	На початок року	На кінець року	% зміни
Валюта балансу, тис. грн.:			
- попереднього року	35199,1	50183,2	142,57
- звітнього року	50183,2	62638	124,82

**розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики*

авторів[8][10]

З табл. 2.2 видно, що відбулось збільшення валюти балансу на кінець попереднього року порівняно з початком на 42,57%, а на кінець звітнього року збільшилась на 24,82 %, що попередньо характеризується як позитивно та свідчить про необхідність аналітичної оцінки фінансової звітності господарської діяльності підприємства.

Для більш глибокого виявлення якості динаміки валюти балансу необхідно провести поглиблений аналіз динаміки валюти балансу на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.3.

З табл. 2.3 видно, що збільшення середньорічного значення валюти балансу в 1,32 разів супроводжувалось збільшенням чистого доходу в 1,28 рази та збільшення фінансового результату до оподаткування в 0,71 разів, що свідчить про розширення підприємством своєї діяльності та ефективно вкладення грошових коштів у формування активів підприємства в звітному році порівняно з попереднім. Тобто, зміни у валюті балансу можна охарактеризувати як позитивні.

Таблиця 2.3 – Поглиблений аналіз динаміки валюти балансу*

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Коефіцієнт зміни
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	20945,9	26724,2	1,28
2. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	187,2	132,6	0,71
3. Валюта балансу, тис. грн.:	35199,1	50183,2	1,43
- на початок року	50183,2	62638,0	1,25
- на кінець року			
4. Середнє річне значення валюти балансу, тис. грн.	42691,2	56410,6	1,32

*розраховано за даними фінансової звітності підприємства [8]

З табл. 2.3 видно, що збільшення середньорічного значення валюти балансу в 1,32 разів супроводжувалось збільшенням чистого доходу в 1,28 рази та збільшення фінансового результату до оподаткування в 0,71 разів, що свідчить про розширення підприємством своєї діяльності та ефективно вкладення грошових коштів у формування активів підприємства в звітному році порівняно з попереднім. Тобто, зміни у валюті балансу можна охарактеризувати як позитивні.

Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства здійснюють за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою аналітичної табл. 2.4.

З табл. 2.4 видно, що в звітному році порівняно з попереднім активи підприємства збільшилися на 12454,8 тис. грн. або на 24,82%. Це відбулось за рахунок збільшення оборотних активів на 14486,68 тис. грн., або 33,1% (за рахунок збільшення запасів на 696 тис. грн. або 1,91%, грошових коштів та їх еквіваленти на 19,0 тис. грн., інших оборотних активів на 17274,9 тис. грн. або в 7 разів, та зменшення коштів в розрахунках на 3503,9 тис. грн. або на 73,28%). За рахунок необоротних активів зменшилися активи на 2032,0 тис. грн., або 31,68%.

В структурі активів підприємства попереднього року найбільшу питому вагу займали оборотні активи – 87,2%, питома вага необоротних активів склала 12,8%. В звітному році відбулись наступні зміни в структурі активів

підприємства: збільшилась питома вага оборотних активів на 5,8% пункти та відповідно зменшилась питома вага необоротних активів на таку саму величину. Впродовж досліджуваного періоду необоротних активів утримуваних для продажу, та груп вибуття підприємство не мало.

Таблиця 2.4 – Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства*

Показники	Код рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
Всього активів, тис. грн.	1300	50 183,2	62 638,0	12 454,8	24,82
1. Необоротні активи, тис. грн. – в % до активів	1095	6 413,4 12,8	4 381,4 7,0	-2 032,0 -5,8	-31,68 х
2. Оборотні активи, тис. грн. – в % до активів	1195	43 769,8 87,2	58 256,6 93,0	14 486,8 5,8	33,10 х
2.1. Запаси, тис. грн. – в % до активів	1100, 1110	36 573,4 72,9	37 270,2 59,5	696,8 -13,4	1,91 х
2.2. Кошти в розрахунках, тис. грн. – в % до активів	1120 ÷ 1155	4 781,7 9,5	1 277,8 2,0	-3 503,9 -7,5	-73,28 х
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн. – в % до активів	1160, 1165	74,8 0,1	93,8 0,1	19,0 0,0	25,40 х
2.4. Інші оборотні активи, тис. грн. – в % до активів	1170, 1190	2 339,9 4,7	19 614,8 31,3	17 274,9 26,7	В 7 р. х
– у тому числі витрати майбутніх періодів, тис. грн. – в % до активів	1170	0,0 0,0	13 963,7 22,3	13 963,7 22,3	100 х
3. Необоротні активи утримувані для продажу, та групи вибуття, тис. грн. – в % до активів	1200	– –	– –	– –	– х

*розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики авторів[8][10]

З табл. 2.5 видно, що в звітному році порівняно з попереднім оборотні активи підприємства збільшились на 14486,8 тис. грн., або на 33,1%. Це відбулось за рахунок збільшення запасів на 696,8 тис. грн. або на 1,91%; також відбулось збільшення грошових коштів на 19 тис. грн., або на 25,4% та збільшення інших оборотних активів на 17274,9 тис. грн., або в 7 разів. Дебіторська заборгованість зменшилася на 3503,9 тис. грн., або на 73,28%.

В структурі оборотних активів на початок звітнього року найбільшу питому вагу займали запаси – 83,56%, питома вага дебіторська заборгованість склала 10,92%, грошових коштів та поточних фінансових інвестицій – 0,17%, інші оборотні активи – 5,35%.

На кінець звітнього року відбулись наступні зміни в структурі оборотних активів: зменшилась питома вага дебіторської заборгованості до 2,19%, запасів до 63,98%, грошових коштів та поточних фінансових інвестицій до 0,16%; також збільшилась питома вага інших оборотних активів до 33,67%.

Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів*

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітнього року	на кінець звітнього року	на початок звітнього року	на кінець звітнього року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок	в % до величини зміни оборотних
Оборотні активи всього, тис. грн., в тому числі:	1195	43769,8	58257	100,0	100,0	14486,8	x	33,10	100,0
– запаси	1100	36573,4	37270,2	83,56	63,98	696,8	-19,58	1,91	4,81
– дебіторська заборгованість	1120 ÷ 1155	4781,7	1277,8	10,92	2,19	-3503,9	-8,73	-73,28	-24,19
– грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	1160, 1165	74,8	93,8	0,17	0,16	19	-0,01	25,40	0,13
– інші оборотні активи	1170, 1190	2339,9	19614,8	5,35	33,67	17274,9	28,32	В 7 р.	119,25

*розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики авторів[8][10]

Аналіз структури розміщення оборотного капіталу (оборотних коштів) підприємства за сферами розміщення його окремих елементів здійснюється за на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Аналіз структури розміщення оборотного капіталу (оборотних коштів) підприємств*

Показники	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення		
	тис. грн	%	тис. грн.	%	абс.	%	за структурою
1. Сфера виробництва в тому числі:	22371,8	51,11	30639	52,59	8267	36,96	1,48
– виробничі запаси	22371,8	51,11	30 639	52,59	8 267	36,96	1,48
– незавершене виробництво	–	–	–	–	–	–	–
– витрати майбутніх періодів	–	–	–	–	–	–	–
2. Сфера обігу в тому числі:	21398	48,89	27617,3	47,41	6219,3	29,06	-1,48
– готова продукція	14201,6	32,45	6 630,9	11,38	-7 571	-53,31	-21,06
– грошові кошти	74,8	0,17	94	0,16	19	25,40	-0,01
– дебіторська заборгованість	4 781,7	10,92	1 277,8	2,19	-3 504	-73,28	-8,73
– товари	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
– інші	2 339,9	5,35	19 614,8	33,67	17 274,9	В 7 п.	28,32
Всього оборотний капітал	43 769,8	100,00	58 256,6	100,00	14 486,8	33,10	-

*розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики авторів[8][10]

З табл. 2.6 видно, що в звітному році порівняно з попереднім загальна величина оборотного капіталу підприємства збільшилась на 14486,8 тис. грн., або на 33,10%. Це відбулось за рахунок збільшення капіталу, розміщеного у сфері обігу на 6219,3 тис. грн., або на 29,06%; та збільшення капіталу, розміщеного в сфері виробництва на 8267 тис. грн., або на 36,96%.

В структурі оборотного капіталу попереднього року найбільшу питому вагу займає капітал, розміщений в сфері виробництва – 51,11%, питома вага капіталу, розміщеного у сфері обігу склала 48,89%. В звітному році відбулись наступні зміни в структурі оборотного капіталу: збільшилась питома вага

капіталу, розміщеного в сфері виробництва та відповідно зменшилась питома вага капіталу, розміщеного у сфері обігу на 1,48% пунктів.

Аналіз використання оборотного капіталу (оборотних коштів) підприємства та його окремих елементів здійснюється на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Аналіз використання оборотних коштів*

Показники	Код рядка (алгоритм розрахунку)	Попередн ий рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	Ф № 2 р. 2000	20945,9	26724,2	5778,3	27,59
2. Середньорічні залишки оборотних коштів, тис. грн., в т.ч.	Ф № 1 р. 1195	34641,45	51013,2	16371,75	47,26
2.1. Запаси	Ф № 1 р.1100	28 818,1	36 921,8	8 103,7	28,12
2.2. Кошти в розрахунках	Ф № 1 р.1125÷1155	4451,7	3029,75	-1421,95	-31,94
2.3. Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	Ф № 1 р.1160, 1165	42,45	84,3	41,85	98,59
2.4. Інші оборотні активи	Ф № 1 р.1170, 1190	1329,2	10977,35	9648,15	В 7 р.
3. Кількість днів в періоді	х	360	360	х	х
4. Одноденна виручка, тис. грн..	р. 1 : р. 3	58,18	74,23	16,05	27,59
5. Потреба в оборотних коштах одного дня, тис. грн.	р. 2 : р. 3	96,23	141,70	45,48	47,26
6. Кредиторська заборгованість, тис. грн.	Ф № 1 р.1615	18544,8	17051,9	-1492,9	-8,05
7. Коефіцієнт оборотності	р.1 : р.2	0,605	0,524	-0,081	х
8. Коефіцієнт завантаженості	р.2 : р. 1	1,654	1,909	0,255	х
9. Тривалість 1 обороту, днів, в т.ч.	р.3 : р.7 або р.2 : р.4	595,4	687,2	91,8	х
9.1. В запасах	р.2.1 : р.4	495,3	497,4	2,1	х
9.2. В коштах в розрахунках	р.2.2 : р.4	76,5	40,8	-35,7	х
9.3. В грошових коштах	р.2.3 : р.4	0,7	1,1	0,4	х
9.4. В інших оборотних коштах	р.2.4 : р.4	22,8	147,9	125,0	х

10. Надлишок (економія) оборотних коштів, тис. грн.	абс. відхилення по р.9 · р.5 за звітний рік	x	4175,17	x	x
11.Кредиторська заборгованість, враховуючи економію (надлишок) оборотних коштів при умові роботи заводу на рівні попереднього року, тис. грн.	р.10 ± р.6 за звітний рік	x	21227,07	x	x

*розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики авторів[8][10]

Розрахунки, наведені в табл. 2.7 свідчать, що ефективність використання оборотних коштів підприємства у звітному році порівняно з попереднім погіршилась, про що свідчить зменшення коефіцієнту оборотності на 0,081 обороти, збільшення тривалості одного обороту на 91,8 днів (це відбулось за рахунок збільшення часу перебування оборотних коштів в грошових коштах на 0,4 днів; в інших оборотних коштах на 125 дні, з запасам на 2,1 днів). Це призвело до залучення до обігу додаткової суми грошових коштів у розмірі 4175,17 тис. грн. Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства здійснюється підставі даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості*

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до велич. на початок звітного року	в % до велич. зміни дебіторської заборгованості
Дебіторська заборгованість всього, в тому числі:	1125 ÷ 1155	4781,7	1277,8	100,00	100,00	- 3503,9	x	-73,28	100
1.1.Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1120, 1125	345,8	307,1	7,23	24,03	-38,7	16,80	-11,19	1,10

Продовження табл. 2.8

1.2.Дебіторська заборгованість за розрахунками :	1130÷ 1145	3415,6	8,2	71,43	0,64	- 3407,4	-70,79	-99,76	97,25
– за виданими авансами	1130	–	–	–	–	–	–	–	–
– з бюджетом	1135	3415,6	8,2	71,43	0,64	- 3407,4	-70,79	-99,76	97,25
– в тому числі з податку на прибуток	1136	–	–	–	–	–	–	–	–
– з нарахованих доходів	1140	–	–	–	–	–	–	–	–
– із внутрішніх розрахунків	1145	–	–	–	–	–	–	–	–
1.3.Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1020,3	962,5	21,34	75,32	-57,8	53,99	-5,67	1,65

**розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики авторів[8][10]*

З табл. 2.8 видно, що дебіторська заборгованість на кінець звітного періоду порівняно з початком зменшилась 3503,9 тис. грн., або на 73,28%. Це відбулось за рахунок зменшення дебіторської заборгованості за розрахунками, зокрема з бюджетом на 3407,4 тис. грн. або 99,76%; зменшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 38,7 тис. грн., або на 11,19%; зменшення іншої поточної дебіторської заборгованості на 57,8 тис. грн., або на 5,67%.

В структурі дебіторської заборгованості на початок звітного року найбільшу питому вагу займає дебіторська за розрахунками – 71,43%; інша поточна дебіторська заборгованість – 21,34%; питома вага дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги склала 7,23%.

На кінець звітного періоду відбулись наступні зміни в структурі дебіторської заборгованості: питома вага дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги збільшилась і склала 24,03% на кінець періоду; зменшилась дебіторська заборгованість за розрахунками, а саме з бюджетом і склала 0,64%; збільшилась питома вага іншої поточної дебіторської заборгованості на 53,99% пунктів і склала 75,32%.

Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.9.

З табл. 2.9 видно, що в звітному році порівняно з попереднім джерела формування активів підприємства збільшилась на 12454,8 тис. грн., або на 24,82%. Це відбулось за рахунок збільшення власного капіталу на 108,7 тис. грн., або в 1,37%, також відбулось збільшення поточних зобов'язань і забезпечень на 12346,1 тис. грн., або на 29,23%. Довгострокових зобов'язань і забезпечення підприємство не має.

В структурі джерел формування пасивів підприємства в попередньому році найбільшу питому вагу займали поточні зобов'язання і забезпечення – 84,15%; питома вага власного капіталу склала 15,85%.

В звітному році відбулись наступні зміни в структурі джерел формування пасивів підприємства: збільшилась питома вага поточних зобов'язань і забезпечень на 2,98 %, та відповідно зменшилась питома вага власного капіталу на 2,98% пункти.

Таблиця 2.9 – Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства*

Показники	Код рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
Всього джерел формування активів, тис. грн.	1900	50183,2	62638,0	12454,8	24,82
1. Власний капітал, тис. грн. – в % до усіх джерел	1495	7951,6	8060,3	108,7	1,37
		15,85	12,87	-2,98	х
1.1. Наявність власних оборотних коштів, тис. грн. – в % до усіх джерел	1495 – 1095 або 1495 + 1595 – 1095	1538,2	3678,9	2140,7	139,17
		3,07	5,87	2,81	х
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення, тис. грн. – в % до усіх джерел	1595	–	–	–	–
		–	–	–	х
2.1. Довгострокові зобов'язання, тис. грн. – в % до усіх джерел	1500÷1515	–	–	–	–
		–	–	–	х
2.2. Довгострокові забезпечення, тис. грн. – в % до усіх джерел	1520, 1525	–	–	–	–
		–	–	–	х

Продовження табл. 2.9

3. Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн	1695	42231,6	54577,7	12346,1	29,23
– в % до усіх джерел		84,15	87,13	2,98	х
3.1. Короткострокові зобов'язання, тис. грн.	1600, 1610	11514,1	6000	-5514,1	-47,89
– в % до усіх джерел		22,94	9,58	-13,37	х
–в тому числі короткострокові кредити банків, тис. грн.	1600	11514,1	6000	-5514,1	-47,89
– в % до усіх джерел		22,94	9,58	-13,37	х
3.2. Кредиторська заборгованість, тис. грн.	1605, 1615÷1645	18828,7	17295	-1533,7	-8,15
– в % до усіх джерел		37,52	27,61	-9,91	х
3.3. Поточні забезпечення, тис. грн.	1660	–	–	–	–
– в % до усіх джерел		–	–	–	х
3.4. Інші поточні зобов'язання	1665,1690	11888,8	31282,7	19393,9	163,13
– в % до усіх джерел		23,691	49,942	26,251	х
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття, тис.грн.	1700	–	–	–	–
– в % до усіх джерел		–	–	–	х

*розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики авторів[8][10]

Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.10.

Таблиця 2. 10 – Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу підприємства*

Показники	Код рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
Власний капітал всього, тис. грн., в тому числі:	1495	7951,6	8060,3	108,7	1,37
1. Зареєстрований (пайовий) капітал, тис. грн.	1400	7100	7100	0	0
– в % до власного капіталу		89,29	88,09	-1,2	х
2. Капітал у дооцінках, тис. грн.	1405	–	–	–	–
– в % до власного капіталу		–	–	–	х
3. Додатковий капітал, тис. грн.	1410	–	–	–	–
– в % до власного капіталу		–	–	–	х
4. Резервний капітал, тис. грн.	1415	–	–	–	–
– в % до власного капіталу		–	–	–	х

Продовження табл. 2.10

6. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), тис. грн. – в % до власного капіталу	1420	851,6 10,71	960,3 11,91	108,7 1,2	12,76 х
7. Неоплачений капітал, тис. грн. – в % до власного капіталу	1425	– –	– –	– –	– х
8. Вилучений капітал, тис. грн. – в % до власного капіталу	1430	–	–	–	–

**розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики авторів[8][10]*

З табл. 2.10 видно, що власний капітал підприємства в звітному році порівняно з попереднім збільшився на 108,7 тис. грн., або 1,37%. Це відбулось за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку на 108,7 тис. грн., або на 12,76%.

Власний капітал в попередньому році формувався за рахунок зареєстрованого капіталу (89,29%) та нерозподіленого прибутку (10,71%). В звітному році відбулись наступні зміни в структурі власного капіталу: зменшилась питома вага зареєстрованого капіталу на 1,2% пункти та відповідно збільшилась питома вага нерозподіленого прибутку на 1,2% пункти.

Аналіз динаміки рентабельності капіталу підприємства здійснюється за допомогою табл. 2.11.

Розрахунки, наведені в табл. 2.11 показують, що в звітному році у порівнянні з попереднім рентабельність всього капіталу підприємства зменшились на 0,17% пункти:

- рентабельність основного капіталу збільшилась на 0,11% пункти;
- рентабельність оборотного капіталу зменшилась на 0,23% пункти;

Це відбулося за рахунок зменшення чистого прибутку підприємства на 44,8 тис. грн. та збільшення середньорічної величини відповідного капіталу:

- всього капіталу на 13719,45 тис. грн.;
- оборотного капіталу на 16371,75 тис. грн.

Основний капітал зменшився на 2652,3 тис. грн.

Діяльність підприємства має тенденцію до стабільності оскільки значення показників рентабельності на кінець періоду порівняно з попереднім є позитивними.

Аналіз динаміки рентабельності капіталу підприємства здійснюється за даними форм № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форм № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за два роки за допомогою табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Аналіз рентабельності капіталу підприємства*

Показники	Код рядка	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхил.
1. Чистий прибуток (збиток) підприємства, тис. грн.	Ф № 2 р. 2350 (2355)	153,5	108,7	-44,8
2. Середня річна сума капіталу підприємства, тис. грн., в тому числі:	Ф № 1 р. 1300	42691,15	56410,6	13719,45
2.1– основного капіталу	Ф № 1, р. 1095	8049,7	5397,4	-2652,3
2.2– оборотного капіталу	Ф № 1 р.1195	34641,45	51013,2	16371,75
а)в тому числі – власного оборотного капіталу	Ф № 1 р.1495 – р.1095	-174,85	2608,55	2783,4
3. Рентабельність капіталу, %	1/2*100%	0,36	0,19	-0,17
4. Рентабельність основного капіталу, %	1/2.1*100%	1,91	2,01	0,11
5. Рентабельність оборотного капіталу, %	1/2.2*100%	0,44	0,21	-0,23
6. Рентабельність власного оборотного капіталу, %	1/2.2а*100 %	x	4,17	4,17

**розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики авторів[8][10]*

Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.12.

Таблиця 2.12 – Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості*

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни кредиторської заборгованості
Кредиторська заборгованість всього, в тому числі:	1605÷1645,1690	30717,5	48577,7	100	100	17860,2	x	58,14	100
1.1. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1605, 1615	18544,8	17051,9	60,37	35,10	-1492,9	-25,27	-8,05	-8,36
1.2. Кредиторська заборгованість за розрахунками:	1610, 1620÷1645	283,9	243,1	0,92	0,50	-40,8	0,42	-14,37	-0,23
– за довгостроковими зобов'язаннями,	1610	–	–	–	–	–	–	–	–
– з бюджетом,	1620	84,4	68,9	0,27	0,14	-15,5	-0,13	-18,36	-0,09
– у т.ч. з податку на прибуток	1621	33,7	23,9	0,11	0,05	-9,8	-0,06	-29,08	-0,05
– зі страхування	1625	42,2	34	0,14	0,07	-8,2	-0,07	-19,43	-0,05
– з оплати праці	1630	157,3	140,2	0,51	0,29	-17,1	-0,22	-10,87	-0,10
– за одержаними авансами	1635	–	–	–	–	–	–	–	–
– за розрахунками з учасниками	1640	–	–	–	–	–	–	–	–
– із внутрішніх розрахунків	1645	–	–	–	–	–	–	–	–
1.3. Інші поточні зобов'язання	1690	11888,8	31282,7	38,70	64,40	19393,9	25,69	163,13	108,59

*розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики

авторів[8][10]

З табл. 2.12 видно, що кредиторська заборгованість на кінець звітного періоду порівняно з початком збільшилась на 17860,2 тис. грн., або на 58,14%. Це відбулось за рахунок збільшення інших поточних зобов'язань на 19393,9

тис. грн., або 1,6 разів, зменшення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 1492,9 тис. грн., або на 8,05% та кредиторської заборгованості за розрахунками на 40,8 тис. грн., або на 14,37%. В структурі кредиторської заборгованості на початок звітнього року найбільшу питому вагу займала кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – 60,37%, інші поточні зобов'язання – 38,7 % та заборгованості за розрахунками - 0,92%.

На кінець звітнього року відбулись наступні зміни в структурі кредиторської заборгованості: збільшилась питома вага кредиторської заборгованості інших поточних зобов'язань на 25,69% пункти, зменшилась питома вага кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 25,27 % пункти та зменшилась питома вага кредиторської заборгованості за розрахунками на 0,42% пункти.

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства можна виконати за на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.13.

Таблиця 2.13 – Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства*

Показники	Дебіторська заборгованість, тис. грн.	Кредиторська заборгованість, тис. грн.	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
1. Заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	307,1	17051,9	–	16744,8
2. За розрахунками:	8,2	243,1	–	234,9
– з бюджетом,	8,2	68,9	–	60,7
– у т.ч. з податку на прибуток	–	23,9	–	23,9
– за виданими авансами	–	–	–	–
– зі страхування	–	34	–	34
– з оплати праці	–	140,2	–	140,2
– за одержаними (отриманими) авансами	–	–	–	–
– за розрахунками з учасниками	–	–	–	–
– із внутрішніх розрахунків	–	–	–	–
3. Інші види заборгованості	962,5	31282,7	–	30320,2
Всього	1277,8	48577,7	–	47299,9

*розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики

авторів[8][10]

З табл. 2.13 видно, що на кінець звітнього року сталося перевищення кредиторської заборгованості над дебіторської на 47299,9 тис. грн. Це відбулось за рахунок перевищення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 16744,8 тис. грн., з бюджетом на 60,7 тис. грн., зі страхування на 34 тис. грн., з

оплати праці на 140,2 тис. грн., та перевищення кредиторської заборгованості

інших видів на 30320,2 тис. грн.

Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства здійснюють за допомогою даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)».

Аналіз фінансової стійкості підприємства за узагальнюючими показниками здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.14.

Таблиця 2.14 – Аналіз фінансової стійкості підприємства за узагальнюючими показниками*

Показники	Сума, тис. грн.		
	на початок поперед. року	на кінець поперед. року	на кінець звітнього року
1. Власний капітал (1495)	7798,1	7951,6	8060,3
2. Необоротні активи (1095)	9686	6413,4	4381,4
3. Наявність власних оборотних коштів (1495-1095)	-1887,9	1538,2	3678,9
4. Короткострокові кредити банків (1600)	0	11514,1	6000
5. Загальна величина джерел формування запасів (ряд. 3 + ряд. 4)	-1887,9	13052,3	9678,9
6. Запаси (1100)	21062,8	36573,4	37270,2
7. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів (ряд 3 – ряд 6)	-22951	-35035,2	-33591,3
8. Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини джерел формування запасів (ряд5 – ряд6)	-22951	-23521,1	-27591,3
9. Джерела, що послаблюють фінансову напругу (р. 1615)	26544,3	18544,8	17051,9
10. Тип фінансової ситуації на підприємстві	Нестійкий стан	Кризовий стан	Кризовий стан

*розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики авторів[8][10]

Дані розрахунків, які наведені в табл. 2.14 показують, що фінансова ситуація на підприємстві на початку попереднього року є нестійкою (передкризовою), яка в звітному році переходить у кризовий стан, оскільки запаси не покриваються наявністю власних оборотних коштів та джерел, що послаблюють фінансову напругу. Цю ситуацію на підприємстві можна ще характеризувати особливістю видом діяльністю - коньячне виробництво, тому й запаси (ще не реалізовані) перевищують наявних власних оборотних коштів.

Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства здійснюють за допомогою даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)». Аналіз фінансовій стійкості підприємства за частковими показниками здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.15.

Таблиця 2.15 – Аналіз фінансової стійкості підприємства за частковими показникам*

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	На початок попереднього Року	На кінець попереднього року	На кінець звітного року	Нормативне значення
1. Коефіцієнт автономії (К _{авт})	1495	0,22	0,16	0,13	більше 0,5
	1900				
2. Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів (К _ф)	1595+1695+ +1700	3,51	5,31	6,77	менше 1,0
	1495				
3. Наявність власних оборотних коштів (ОК _{вл})	1495 – 1095 або 1495 + 1595 – 1095	-1887,9	1538,2	3678,9	зменшення
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу (К _{ман})	1495 – 1095	-0,24	0,19	0,46	більше 0,1
	1495				
5. Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами (К _з)	1495 – 1095	-0,07	0,04	0,06	0,1
	1195+1200				

*розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики

авторів[8][10]

Як видно з табл. 2.15, коефіцієнт автономії за два роки не покращився, що свідчить про зниження стабільності підприємства та його фінансової залежності від зовнішніх кредиторів.

Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів, подібно до попереднього показника, погіршився до кінця звітного року. На початок попереднього року підприємство залучало 3,51 грн залучених коштів на 1 грн власних коштів, на кінець попереднього року – 5,31 грн, а на кінець звітного року – 6,77 грн.

Власний оборотний капітал підприємства збільшився на кінець звітного року, що позитивно впливає на діяльність підприємства. Коефіцієнт маневреності власного капіталу на початку попереднього року був менше нормативного значення, що є наслідком нестачі оборотних коштів, проте в звітному році ситуація має динаміку покращення.

Значення коефіцієнта забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами на кінець звітного року зменшилося і вийшло за межі норми, що вказує на недостатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних і частини оборотних активів.

Отже, аналіз показників фінансової стабільності підприємства дозволяє зробити висновок про нестабільну ситуацію вкладення коштів у діяльність підприємства та його фінансову стабільність на ринку.

Аналіз ліквідності балансу здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.16.

Таблиця 2.16 – Розрахунок абсолютних показників для аналізу ліквідності балансу звітного року*

Показники активу балансу	Сума, тис. грн.		Показники пасиву балансу	Сума, тис. грн.		Платіжний результат, тис. грн.	
	на початок року	на кінець року		на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року
A_1 – Найбільш ліквідні активи (1160+1165)	74,8	93,8	P_1 – Найбільш термінові зобов'язання (1605+1615÷1660+1690+1700)	30717,5	48577,7	-30642,7	-48483,9
A_2 – Активи, які можна реалізувати швидко (1120÷1155+1190)	7121,6	6928,9	P_2 – Короткострокові пасиви (1600+1610)	11514,1	6000	-4392,5	928,9
A_3 – Активи, які можна реалізувати повільно (1100+1110+1170+1200)	36573,4	51233,9	P_3 – Довгострокові пасиви (1500÷1520)	0	0	36573,4	51233,9
A_4 – Активи, реалізація яких пов'язана з труднощами (1095)	6413,4	4381,4	P_4 – Постійні пасиви (1495+1665+1525+1526)	7952	8060	-1538	-3679
<i>Баланс</i>	50183,2	62638	<i>Баланс</i>	50183,2	62638	x	x

*розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики авторів[8][10]

З табл. 2.16 видно, що впродовж двох років (на початок та на кінець звітного року) не виконується наступна рівність: $A_1 > P_1$, $A_2 > P_2$, $A_3 > P_3$, $A_4 < P_4$. Таким чином, Баланс підприємства впродовж двох років не є абсолютно ліквідним. Аналіз ліквідності підприємства за відносними показниками здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою табл. 2.17.

Таблиця 2.17 – Аналіз ліквідності підприємства за відносними показниками*

Коефіцієнти ліквідності підприємства	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Норма	Розрахункові значення			Відхилення
			На початок попереднього року	На кінець попереднього року	На кінець звітнього року	
1. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1195+1200	= 2,0	0,9311	1,0364	1,0674	0,0310
	1695					
2. Коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності	1195+1200- -1100-1110	1,0	0,1624	0,1704	0,3845	0,2141
	1695					
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1160+1165	> 0,2 [0,25... 0,35]	0,0004	0,018	0,017	-0,0001
	1695					

*розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики авторів[8][10]

З табл. 2.17 видно, що коефіцієнт покриття не відповідає нормі, а коефіцієнт швидкої ліквідності також не знаходиться в межах допустимих значень. Це негативно характеризує діяльність підприємства і вказує на його нездатність покрити свої термінові зобов'язання. Крім того, коефіцієнт абсолютної ліквідності також не відповідає нормативному значенню, що підкреслює необхідність застосування заходів для підвищення цього показника.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства проводять за допомогою даних з форм № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

Аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.18.

Таблиця 2.18 – Аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства*

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1. Фінансовий результат від реалізації продукції	2000-2050-2130-2150	2768,3	1478,79	5512,1	4156,94	2743,8	99,11
2. . Фінансовий результат від іншої операційної діяльності	2120-2180	-2533	-1353,15	-3866	-2915,69	-1333	52,63
3. Фінансовий результат від операційної діяльності	2190 (2195)	235,2	x	1645,9	x	1410,7	599,79
4. Фінансовий результат від інвестиційної та фінансової діяльності	2200 + 2220 – 2250 – 2255	-	-	-	-	-	-
5. Фінансовий результат іншої діяльності	2240 – 2270	-48	-25,64	-1513,3	-1141,25	-1465,3	3052,71
6. Фінансові результати від звичайної діяльності	2290 (2295)	187,2	100,0	132,6	100,0	-54,6	-29,17

*розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики авторів[8][10]

З табл. 2.18 видно, що фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування в звітному році порівняно з попереднім зменшився на 54,6 тис. грн, що становить -29,17%. Це зниження обумовлено збитком фінансового результату від іншої операційної діяльності на 1333 тис. грн, або на 52,63%. Негативний вплив також мав збиток від іншої діяльності, який склав 1465,3 тис. грн.

Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування як в попередньому році так й в звітному році складався з прибутку від реалізації продукції та з урахуванням збитку від іншої операційної діяльності.

Аналіз формування та динаміки фінансового результату від основної операційної діяльності (реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг))

проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.19.

Таблиця 2.19 – Аналіз формування та динаміки фінансових результатів підприємства від основної операційної діяльності*

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік, тис. грн.	Звітний рік, тис. грн.	Відхилення	
				тис.грн.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	20945,9	26724,2	5778,3	27,59
2. Собівартість реалізованої продукції	2050	18177,6	21212,1	3034,5	16,69
3. Адміністративні витрати	2130	-	-	-	-
4. Витрати на збут	2150	-	-	-	-
5. Фінансовий результат від основної операційної діяльності	2000-2050-2130-2150	2768,3	5512,1	2743,8	99,11

*розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики авторів[8][10]

З табл. 2.19 видно, що фінансовий результат від основної операційної діяльності в звітному році порівняно з попереднім збільшився на 2743,8 тис. грн., або на 99,11%. Це збільшення відбулося через те, що чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг) збільшився на 27,59%, що було значно більшими темпами, ніж витрат.

Аналіз формування чистого прибутку підприємства проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.20.

Таблиця 2.20 – Аналіз формування чистого прибутку*

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
1. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	2290 (2295)	187,2	132,6	-54,6	-29,17
2. Витрати (дохід) з податку на прибуток, тис. грн.	2300	33,7	23,9	-9,8	-29,08
3. Чистий прибуток, тис. грн.	2290 (2295) – 2300	153,5	108,7	-44,8	-29,19

З табл. 2.20 видно, що сума чистого прибутку підприємства в звітному році порівняно з попереднім зменшилась на 44,8 тис. грн., або на 29,19%. Це відбулось за рахунок зменшення фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування на 54,6 тис. грн., або на 29,17%.

Аналіз рентабельності виробництва здійснюють за даними форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою табл. 2.21.

Таблиця 2.21 – Аналіз рентабельності виробництва*

Показники	Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік	Абс. відхил.
1. Фінансовий результат від звичайної діяльності, тис.грн.	форма№2 р.2290 (2295)	153,5	108,7	-44,8
2. Середня річна вартість основних засобів, тис.грн.	форма№1 р.1011	13569,9	13681,75	111,85
3. Середня річна вартість оборотних коштів, тис.грн.	форма№1 р.1195*	34641,45	51013,2	16371,75
4. Загальна величина виробничих фондів підприємства, тис. грн..	р. 2 + р. 3	48211,35	64694,95	16483,6
5. Рентабельність виробництва, %	р.1: р.4·100%	0,318	0,168	-0,15

З таблиці 2.21 видно, що в звітному році порівняно з попереднім рентабельність виробництва зменшилась на 0,15%. Це відбулось за рахунок зміни наступних факторів:

▪ зменшення прибутку від звичайної діяльності до оподаткування на 44,8 тис. грн. зменшило рентабельність виробництва на 0,093 відсоткових пункти:

$$\Delta R = (108,7 / (13681,75 + 34641,45)) * 100 - 0,318 = 0,225 - 0,318 = -0,093 \text{ п.}$$

▪ збільшення середньорічної вартості на 111,85 тис. грн зменшило рентабельність виробництва на 0,001 відсоткових пункти:

$$\Delta R = (108,7 / (13681,75 + 34641,45)) * 100 - 0,225 = 0,224 - 0,225 = -0,001 \text{ п.}$$

▪ збільшення середньорічної вартості оборотних коштів на 16371,75 тис. грн. зменшило рентабельність виробництва на 0,056 відсоткових пункти:

$$\Delta R = (108,7 / (13681,75 + 51013,2)) * 100 - 0,224 = 0,168 - 0,224 = -0,056 \text{ п.}$$

$$\text{Загальний вплив факторів: } -0,093 - 0,001 - 0,056 = -0,15 \text{ п.}$$

Аналіз ймовірності банкрутства підприємства здійснюють за допомогою даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за двох факторною моделлю Альтмана здійснюється за допомогою формули 1.

$$Z = -0,3877 - 1,0736 \cdot K_{\text{пл}} + 0,579 \cdot \frac{\text{ПК}}{\text{П}} \quad (1)$$

де Z – показник ймовірності банкрутства

$K_{\text{пл}}$ – коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) ПК – позиковий капітал (ф. №1, 1595+1695+1700) П – сума пасивів (ф. №1, р. 1900)

Якщо $Z > 0$, констатується високий рівень банкрутства, при $Z < 0$ – низький.

$$Z_{\text{попер.}} = -0,3877 - 1,0736 \cdot 1,0364 + 0,579 \cdot (42231,6 / 50183,2) = -1,013$$

$$Z_{\text{звітн.}} = -0,3877 - 1,0736 \cdot 1,0674 + 0,579 \cdot (54577,7 / 62638) = -1,029$$

За допомогою формули (1) визначили рівень Z -показника в звітному та попередньому роках та оцінили тенденцію його зміни в звітному році порівняно з попереднім.

Показники свідчать, що рівень банкрутства підприємства низький.

Оцінка ймовірності банкрутства за двох факторною моделлю Альтмана свідчить, що як в попередньому році так й звітному році показник $Z < 0$, що свідчить про низький рівень ймовірності банкрутства підприємства.

Аналіз показників ділової активності підприємства здійснюють за даними форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою таблиці 2.22 та таблиці 2.23

Таблиця 2.22 – Аналіз показників ділової активності підприємства*

Показники	Код рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
1. Чистий дохід (виручка від реалізації), тис. грн.	Ф № 2 р. 2000	20945,9	26724,2	5778,3	27,59
2. Прибуток (збиток) до оподаткування, тис. грн.	Ф № 2 р. 2290 (2295)	187,2	132,6	-54,6	-29,17
3. Середній розмір капіталу*, тис. грн.	Ф № 1 р. 1300	42691,15	56410,6	13719,45	32,14

*розраховано за даними фінансової звітності підприємства та методики авторів[8][10]

З таблиці 2.22 видно, темпи зміни прибутку до оподаткування в звітному році порівняно з попереднім зменшилися на 29,17%. Темпи чистого доходу збільшилися на 27,59%, що є менше ніж темпи зменшення середнього розміру капіталу 32,14 %. Тобто, можна зробити висновок про невиконання «золотого правила економіки» підприємства.

Таблиця 2.23 – Аналіз розрахункових показників ділової активності підприємства*

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс.	%
<i>Вихідні показники</i>				
1. Чистий дохід (виручка від реалізації), тис. грн.	20945,9	26724,2	5778,3	27,59
2. Повна собівартість реалізованої продукції	20710,7	25078,3	4367,6	21,09
3. Середня річна вартість всього вкладеного капіталу, тис.грн.	42691,15	56410,6	13719,45	32,14
4. Середня річна вартість власного капіталу, тис.грн.	7874,85	8005,95	131,1	1,66
5. Середня річна вартість основного капіталу, тис.грн.	8049,7	5397,4	-2652,3	-32,95
6. Середня річна вартість оборотного капіталу, тис.грн.	34641,45	51013,2	16371,75	47,26
7. Середня річна вартість власного оборотного капіталу, тис.грн.	-	2608,55	2608,55	100,00
8. Середня річна вартість запасів, тис.грн.	28818,1	36921,8	8103,7	28,12
9. Середня річна вартість дебіторської заборгованості, тис.грн.	4451,7	3029,75	-1421,95	-31,94
10. Середня річна вартість готової продукції, тис.грн.	13423,45	10416,25	-3007,2	-22,40

11. Середня річна вартість кредиторської заборгованості, тис.грн.	22801,05	18061,85	-4739,2	-20,79
12. Середня річна вартість основних засобів, тис. грн.	8036,35	5389,4	-2646,95	-32,94
13. Середня кількість працівників, осіб	28	27	-1	-3,57
14. Валовий прибуток, тис.грн.	2768,3	5512,1	2743,8	99,11
15. Чистий прибуток, тис.грн.	153,5	108,7	-44,8	-29,19
<i>Розрахункові показники</i>				
Показники	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення	Результат : (+) позитивний - негативний
1. Коефіцієнт оборотності всього вкладеного капіталу	0,49	0,47	-0,02	-
2. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	2,66	3,34	0,68	+
3. Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу	0,60	0,52	-0,08	-
4. Середній термін обороту оборотного капіталу, днів	595	687	92	+
5. Коефіцієнт оборотності власного оборотного капіталу	x	10,24	10,24	+
6. Коефіцієнт оборотності запасів	0,73	0,72	-0,01	-
7. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	4,71	8,82	4,12	+
8. Середній термін обороту дебіторської заборгованості, днів	77	41	-36	-
9. Коефіцієнт оборотності готової продукції	1,56	2,57	1,01	+
10. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,92	1,48	0,56	+
11. Середній термін обороту кредиторської заборгованості, днів	392	243	-149	-
12. Рентабельність всього вкладеного капіталу, %	0,36	0,19	-0,17	-
13. Рентабельність власного капіталу, %	1,95	1,36	-0,59	-
14. Рентабельність основного капіталу, %	1,91	2,01	0,11	+
15. Рентабельність оборотного капіталу, %	0,44	0,21	-0,23	-
16. Рентабельність власного оборотного капіталу, %	x	4,17	4,17	+
17. Фондовіддача грн/грн	2,61	4,96	2,35	+
18. Продуктивність праці, грн/прац	748067,86	989785,19	241717,33	+

* Розраховано на підставі фінансової звітності підприємства [8]

З таблиці 2.23 видно, що більшість показників ділової активності має позитивний результат, що свідчить про ефективну діяльність підприємства та стабільну ділову активність на ринку.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИТРАТ ПЕРІОДУ У ТОВ «ВОЗНЕСЕНСЬКИЙ КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД»»

3.1 Організація бухгалтерського обліку на підприємстві

3.1.1 Структура бухгалтерської служби

Організація бухгалтерського обліку у ТОВ «Вознесенський коньячний завод» ведеться згідно з Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, Податковим кодексом України, нормативними актами, що регулюють методикау ведення бухгалтерського обліку, Наказом про облікову політику підприємства, Статутом підприємства та Положенням про бухгалтерську службу підприємства.

Бухгалтерський облік на підприємстві здійснюється бухгалтерією, яка діє на засадах самостійного структурного підрозділу. Чисельність і штати бухгалтерії визначаються штатним розкладом підприємства.

ТОВ «Вознесенський коньячний завод» є суб'єктом підприємницької діяльності малого бізнесу та складає спрощену фінансову звітність – «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»: за формами № 1-м «Баланс» та № 2-м «Звіт про фінансові результати».

Бухгалтерський облік на ТОВ «Вознесенський коньячний завод» виконує такі функції: інформаційну; контрольну; оціночну; аналітичну; соціальну.

Інформаційна функція полягає в тому, що бухгалтерський облік за допомогою властивих лише йому прийомів формує і передає інформацію про наявність і рух господарських засобів та джерел їх утворення, здійснення господарських операцій та результати діяльності.

Облікова інформація передається користувачам у вигляді бухгалтерських звітів. Контрольна функція полягає у тому, що завдяки застосуванню способів документування, інвентаризації та поточної облікової реєстрації господарських операцій бухгалтер, підписуючи відповідні

документи, дозволяє або не дозволяє здійснити певну господарську операцію (з використання грошових коштів, товарно-матеріальних цінностей), контролює ефективність збереження та використання усіх видів ресурсів, виконання завдань бізнес-плану, кошторисів і нормативів, а також стан дотримання нормативно-правових актів, угод та контрактів.

Оціночна функція полягає в тому, що за її допомогою здійснюється вартісне вимірювання об'єктів бухгалтерського обліку, на підставі чого є можливість визначати фінансовий результат діяльності суб'єкта господарювання, зіставляти результати діяльності за періоди, передбачати розвиток.

Аналітична функція полягає в тому, що на підставі інформації, отриманої за даними бухгалтерського обліку, з використанням спеціальних прийомів здійснюється економічний аналіз відхилень від планових і бюджетних завдань, попередніх періодів та середньостатистичних даних по галузі з метою виявлення причин і винуватців та розробки заходів щодо виправлення негативних ситуацій.

Соціальна функція бухгалтерського обліку спрямована на вирішення глобальних завдань розвитку суспільства через зміцнення локальної економіки. Це означає, що належно поставлений облік є надійною підтримкою і рушійною силою ефективного функціонування і розвитку підприємства, а в кінцевому результаті економічного зростання виробника, сприяє вирішенню соціальних проблем та підвищується роль і значення бухгалтерського обліку, оскільки зростає потреба всіх рівнів управління в достовірній і своєчасній інформації про господарську діяльність кожного економічного суб'єкта

Структура бухгалтерії ТОВ «Вознесенський коньячний завод» приведена на рисунку 6.

Бухгалтерський підрозділ очолює головний бухгалтер, який призначається і звільняється з посади наказом директора ТОВ «Вознесенський коньячний завод».

Головному бухгалтеру підпорядковуються всі бухгалтери підприємства: бухгалтер II категорії, бухгалтер по реалізації, бухгалтер по заробітній платі, бухгалтер з виконанням обов'язків касира.

У випадку тимчасової відсутності головного бухгалтера його функції виконує інша особа, призначена наказом директора по підприємству.

Рис 3.1. - Структура відділу бухгалтерії у ТОВ «Вознесенський коньячний завод»*

**узагальнено автором*

Метою діяльності бухгалтерії є надання акціонерам та керівництва для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства, результати його діяльності та про рух грошових коштів.

До основних завдань бухгалтерської служби входить ведення бухгалтерського обліку підприємства, організація обліку фінансово-господарської діяльності підприємства, здійснення контролю за збереженням та правильним використанням грошових коштів і матеріальних ресурсів.

Кожен фахівець-бухгалтер має посадову інструкцію, яка встановлює його функції, обов'язки, права, відповідальність. Зазначені посадові інструкції з розписом осіб про ознайомлення складені в 2-х екземплярах і знаходяться у головного бухгалтера та працівника.

Функції бухгалтерії підприємства такі:

1. Загальна функція бухгалтерії підприємства, а саме: ведення бухгалтерського обліку, виконання кошторису в розрізі господарських засобів та джерел їх утворення на основі натуральних вимірників в грошовому виразі шляхом суцільного, безперервного та взаємозв'язаного відображення у відповідних носіях інформації та організація бухгалтерського обліку, реалізується за такими складовими:

- облік доходів загального фонду;
- облік доходів спеціального фонду;
- облік видатків;
- облік касових операцій;
- облік грошових коштів на рахунках установи;
- облік розрахунків по заробітній платі;
- облік розрахунків з бюджетом та позабюджетними соціальними фондами;
- облік розрахунків у порядку планових платежів;
- облік розрахунків з підзвітними особами;
- облік розрахунків з іншими дебіторами і кредиторами;
- облік необоротних активів;
- облік запасів та МШП;
- облік виробничих затрат;
- облік власного капіталу;
- облік результатів виконання фінансового плану;
- складання і подання звітності до відповідних органів;
- організація проведення інвентаризації;
- організації технології облікового процесу (облікових номенклатур, носіїв
- облікової інформації, графіків руху носіїв облікової інформації, архіву установи тощо);

- організація контролю за фінансово-господарською діяльністю установи;

- організація забезпечення бухгалтерського обліку;

2. Систематичний контроль за збереженням грошових та матеріальних ресурсів.

3. Контроль за недопущенням безнадійної дебіторської заборгованості.

4. Підготовка та здача звітності у ТОВ «Вознесенський коньячний завод», податкову інспекцію, статистику, органи державного страхування та інші державні та бюджетні установи проводиться згідно установлених порядків і термінів.

5. Працівники бухгалтерії повинні знати і керуватись в роботі чинним в Україні законодавством, нормативними актами органів державної влади і місцевого самоврядування, керівними матеріалами фінансових, контрольно-ревізійних та податкових органів з організації бухгалтерського обліку, правилами його ведення; статутом ТОВ «Вознесенський коньячний завод» і його відповідного структурного підрозділу; рішеннями загальних зборів акціонерів і керівних органів управління ДП.

Головний бухгалтер зобов'язаний забезпечити дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних принципів ведення бухгалтерського обліку, упорядкування і надання у встановлені терміни фінансової звітності.

На головного бухгалтера покладається відповідальність:

- за упорядкування і надання в установлені терміни фінансової звітності;

- за контроль відображення на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій;

- за участь в оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням витрат від нестачі, розкрадання, псування активів;

- за перевірку стану бухгалтерського обліку у відокремлених підрозділах підприємства.

Головний бухгалтер організує облік грошових надходжень, товарно-матеріальних цінностей і основних засобів, завчасне відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних з їх рухом, облік витрат виробництва та поводження виконання кошторисів витрат реалізації продукції, виконання робіт (послуг), результатів господарсько-фінансової діяльності підприємства, а також фінансових розрахункових і кредитних операцій, контроль за законністю, своєчасністю і правильністю їх оформлення, складання економічно обґрунтованих звітних калькуляцій собівартості продукції, робіт (послуг), розрахунки по заробітній платі з робітниками підприємства, правильне нарахування та перерахування платежів до державного бюджету, внесків до державного соціального страхування, коштів на фінансування капітальних вкладень, погашення позик у встановлені строки перед банками, відрахування коштів до фондів економічного стимулювання та інших фондів і резервів.

Здійснює роботу по забезпеченню суворого дотримання штатної, фінансової і касової дисципліни, кошторисів адміністративно-господарських та інших витрат, законності списання з бухгалтерських балансів нестач, дебіторської заборгованості та інших втрат, збереження бухгалтерських документів, оформлення та здача їх до архіву у встановленому порядку.

Згідно з посадовою інструкцією бухгалтер з виробництва та реалізації продукції має такі завдання та обов'язки: самостійно веде фінансові розрахунки з покупцями, використовуючи для цього інструментальні та комп'ютерні обчислювальні засоби та системи; контролює і обліковує прихід та реалізацію випущеної продукції; аналізує розрахунки за поставлену продукцію, своєчасно вимагає сплати за неї; виписує рахунки та податкові накладні покупцям; проводить звірку пропусків зі звітами експедиції, щоквартально готує звіт в податкову адміністрацію за відвантажену продукцію приватним підприємцям. Готує і розробляє асортиментну таблицю. Веде облік бланків суворої звітності, регулярно проводить інвентаризації готової продукції, лоткотари, та з покупцями; веде облік та виписує доручення

на отримання матеріальних цінностей; веде облік продукції в оптовому магазині.

Завдання та обов'язки бухгалтера з обліку розрахункових операцій: веде облік грошових коштів, приймає, видає та зберігає кошти та цінні папери; одержує за оформленими відповідно до встановленого порядку документами кошти та цінні папери в банку для виплати заробітної плати, премій, витрат на відрядження; веде на основі прибуткових і видаткових документів касову книгу, звіряє фактичну наявність грошових і цінних паперів із книжковим залишком, дотримуючись ліміту каси.

Веде книгу отримання та витрачання коштів згідно цільового напрямку; складає касову звітність; веде облік малоцінних та швидкозношуваних предметів на позабалансових рахунках; виконує роботу по обліку дорожніх листів легкових автомобілів, бензину.

Згідно з посадовою інструкцією бухгалтер з розрахункових операцій виконує такі завдання та обов'язки: облік грошових коштів та обов'язки касира: приймає, веде облік, видає та зберігає кошти та цінні папери; одержує за оформленими відповідно до встановленого порядку документами кошти та цінні папери в банку для виплати заробітної плати, премій, витрат на відрядження; веде на основі прибуткових і видаткових документів касову книгу, звіряє фактичну наявність грошових і цінних паперів із книжковим залишком, дотримуючись ліміту каси.

Веде книгу отримання та витрачання коштів згідно цільового напрямку; складає касову звітність; веде облік малоцінних та швидкозношуваних предметів на позабалансових рахунках; виконує роботу по обліку дорожніх листів легкових автомобілів, бензину; здійснює облік заробітної плати: веде фінансові розрахунки, використовуючи для цього інструментальні та комп'ютеризовані обчислювальні засоби та системи; нараховує заробітну плату, утримуючи необхідні податки та інші обов'язкові платежі; проводить відповідні нарахування і складає відповідні звіти; оформляє документи, відомості на перерахування платежів та отримання заробітної плати;

проводить розподіл витрат по нарахованій зарплаті та нарахування до фондів на статті витрат; проводить нарахування по листам непрацевдатності; виконує розрахунки фактичної калькуляції випущеної продукції; один раз в рік робить перерахунок прибуткового податку та звіт у системі персоніфікованого обліку; робить вибірки працівникам при виході на пенсію, готує довідки про заробітну плату при запиті державних органів, довідки по проханню працівників на кредит та інші; готує та друкує платіжні доручення.

Кожен із зазначених вище бухгалтерів несе відповідальність за:

- неналежне виконання або невиконання своїх посадових обов'язків, передбачених посадовою інструкцією, - у межах, визначених чинним трудовим законодавством України;
- правопорушення, здійснені в процесі виконання своєї діяльності, в межах, визначених чинним адміністративним, кримінальним і цивільним законодавством України;
- причинені матеріальні втрати, в межах, визначених чинним трудовим і цивільним законодавством України;
- порушення правил внутрішнього розпорядку, протипожежної та техніки безпеки.

3.1.2 Облікова політика підприємства, обробка облікової інформації та форма бухгалтерського обліку на підприємстві

У ТОВ «Вознесенський коньячний завод» діє Наказ «Про організацію бухгалтерського обліку». Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку на підприємстві створено відділ бухгалтерії, у складі головного бухгалтера, бухгалтера з обліку виробництва та реалізації продукції та бухгалтера з обліку розрахункових операцій. Бухгалтерську роботу також виконують багато лінійних (оперативних) працівників – керівники структурних підрозділів (начальники цехів, бригадири) і певних служб (постачання, збуту), а також деякі інші працівники (комірники, майстри, водії автомашин). Їхню роботу з виконання операцій, пов'язаних з бухгалтерським обліком, контролем та

аналізом, організовує та контролює головний бухгалтер, і тому вона є об'єктом організації бухгалтерського обліку.

Складною роботою є організація праці тих співробітників, які безпосередньо здійснюють тільки контроль і аналіз. Ця робота належить, як правило, до компетенції бухгалтерії. Контроль і аналіз покладені також на керівників технічних та технологічних служб.

Апарат бухгалтерії – це самостійний підрозділ управління на підприємстві. У ньому формуються підрозділи. Організаційна побудова апарату та формування структурних підрозділів також є об'єктом організації праці бухгалтерів.

У ТОВ «Вознесенський коньячний завод» застосовується автоматизована форма обліку (рисунок 3.2).

Працівники відділу бухгалтерії також застосовують для обробки інформації наступні програми: MS Word, MS Excel. У програмі MS Word в основному створюється і редагуються текстові документи та звіти. В цьому форматі працівники відділу отримують інформацію від інших підрозділів, керівництва.

У програмі MS Excel складаються різноманітні таблиці для подальших обчислень, дозволяє вирішувати завдання і тому є поширеною програмою в усіх підрозділах у ТОВ «Вознесенський коньячний завод».

Рис. 3.2 - Схема автоматизованої форми ведення бухгалтерського обліку, яка використовується у ТОВ «Вознесенський коньячний завод»

Таким чином, відділ бухгалтерії працює ефективно завдяки новим автоматизованим технологіям, програмним забезпеченням та кваліфікованими працівниками відділу. Більша частина завдань, покладених на відділ бухгалтерії вирішується на більш якісному рівні та з використанням меншого часу завдяки комп'ютерним технологіям та інтегрованих на ньому програм.

На основі даних бухгалтерського обліку здійснюється податковий облік у відповідності до чинного законодавства. Головним бухгалтером затверджено графік документообігу. Працівники усіх служб, які оформлюють первинні документи, зобов'язані виконувати вимоги і терміни, встановлені графіком документообігу. В наказі «Про організацію бухгалтерського обліку» затверджено перелік осіб, які мають право підписувати первинні документи. Їхній склад було доведено до всіх служб підприємства. Вказані особи несуть відповідальність за достовірність підписаних ними документів, за своєчасність їхнього складення і передачу для обробки у відповідності з графіком

документообігу. Якщо з вини працівника до підприємства будуть застосовані штрафні санкції, то такий працівник буде зобов'язаний відшкодувати втрати у відповідності до законодавства.

Згідно Наказу «Про облікову політику підприємства» бухгалтерський облік здійснюється бухгалтерією на чолі з головним бухгалтером. Кількісний і якісний склад бухгалтерії визначається штатним розкладом і затверджується керівником підприємства [58]. Згідно Наказу головний бухгалтер:

1) забезпечує виконання на підприємстві встановлених єдиних методологічних основ бухгалтерського обліку, укладання і подання у встановленні терміни фінансової звітності;

2) організує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій;

3) приймає участь у оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею і відшкодуванням втрат від нестач, крадіжок і псування цінностей підприємства;

4) розробляє, забезпечує виконання єдиних організаційних і методичних основ ведення бухгалтерського обліку всіма підрозділами підприємства.

Діючим наказом головний бухгалтер наділяється правом другого підпису. Головний бухгалтер несе особисту відповідальність перед керівництвом підприємства. Правом давати дозвіл на проведення господарських операцій наділяється голова наглядової ради товариства. Відповідальність за укладення звітності, її повноту та якість, виконання термінів її подання несуть працівники підприємства згідно посадовим інструкціям. Відповідальність за прийом документації на тимчасове зберігання в архів підприємства, за зберігання в архіві несе начальник архівного відділу. Правом підпису довіреностей на отримання товарно-матеріальних цінностей наділяються голова правління та головний бухгалтер.

Для автоматизації здійснення бухгалтерського фінансового обліку використовують версію 8.0 комп'ютерної програми 1С – «Бухгалтерія» – це

програма для комплексного ведення в реальному часі всіх реєстрів обліку. Програма забезпечує організацію ефективного фінансового обліку, управління фінансовими потоками, контроль за собівартістю продукції, а також підвищує рівень безпеки в захисті інформації та допомагає створити оптимальне внутрішнє інформаційне середовище на підприємстві [58].

Використання спеціалізованих програм-клієнтів для окремих операторів дозволяє максимально ефективно організувати їх робочі місця. Програма передбачає гнучку систему багаторівневого адміністрування прав доступу кожного користувача та можливість динамічних зв'язків з MS Office.

Звітність у ТОВ «Вознесенський коньячний завод» укладається відповідно до П(С)БУ 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». В кінці року складаються наступні форми фінансової звітності: форма № 1 «Баланс» та форма № 2 «Звіт про фінансові результати», які складається відповідно до вимог П(С)БУ 25.

Окрім фінансової звітності підприємство складає наступні форми статичної звітності: ф. № 1-підприємництво «Звіт про основні показники діяльності підприємства», ф. № 11-ОЗ «Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію (знос)», ф. №1-ПВ «Звіт з праці», ф. №3-ПВ «Звіт про використання робочого часу», ф. № 1 П-НПП «Звіт про виробництво промислової продукції».

3.2 Бухгалтерський облік витрат періоду у ТОВ «Вознесенський коньячний завод»

Відповідно до «Положення про облікову політику ТОВ «Вознесенський коньячний завод» облік витрат підприємства здійснюється за НП(С)БО 16 «Витрати».

Витрати визнаються витратами певного періоду на підприємстві одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені. Визнання усіх витрат ТОВ «Вознесенський коньячний завод» здійснюється на підставі

пер-винних документів, які оформлені у відповідності до вимог чинного законодавства та підтверджують факт здійснення господарської операції.

Облік витрат періоду в бухгалтерському обліку передбачає відображення їх на відповідних рахунках, що належать до класу 9 «Витрати діяльності». Основні проводки включають списання витрат на виробництво, реалізацію, адміністративні та інші операційні витрати, а також фінансові витрати.

Основні рахунки для обліку витрат періоду:

- 90 "Собівартість реалізації":

Облік витрат, пов'язаних з продажем продукції, товарів, робіт та послуг.

- 91 "Загальновиробничі витрати":

Облік витрат на організацію та управління виробництвом, які не можуть бути віднесені до конкретного виду продукції.

- 92 "Адміністративні витрати":

Облік витрат на управління підприємством в цілому.

- 93 "Витрати на збут":

Облік витрат, пов'язаних з реалізацією продукції, товарів, робіт і послуг, таких як витрати на рекламу, транспортування, зберігання.

- 94 "Інші витрати операційної діяльності":

Облік інших витрат, які не відносяться до вищезазначених категорій.

- 95 "Фінансові витрати":

Облік витрат, пов'язаних з фінансовими операціями, наприклад, відсотків за кредитами.

- 96 "Втрати від участі в капіталі":

Облік втрат від інвестицій в інші підприємства.

- 97 "Інші витрати":

Облік інших витрат, які не входять до попередніх категорій.

- 99 "Надзвичайні витрати":

Облік витрат, що виникли внаслідок надзвичайних подій (наприклад, стихійного лиха).

Бухгалтерські проводки з обліку витрат періоду:

Списання виробничих витрат:

- Дебет 90 (або 91) "Собівартість реалізації" (або "Загальновиробничі витрати")

- Кредит 23 "Виробництво"

Визнання витрат на збут:

- Дебет 93 "Витрати на збут"

Кредит 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками" (наприклад, за транспортні послуги) або інші відповідні рахунки

Списання адміністративних витрат:

- Дебет 92 "Адміністративні витрати"

- Кредит 66 "Розрахунки за виплатами працівникам" (наприклад, заробітна плата адміністративного персоналу) або інші відповідні рахунки

Списання фінансових витрат:

- Дебет 95 "Фінансові витрати"

- Кредит 68 "Розрахунки за іншими операціями" (за відсотками за кредитом)

Важливо, що:

- Рахунок 39 "Витрати майбутніх періодів" використовується для обліку витрат, які сплачені у поточному періоді, але стосуються майбутніх звітних періодів, наприклад, орендна плата, страхування, передплата на періодичні видання.

- Витрати майбутніх періодів списуються на відповідні рахунки витрат у тих періодах, до яких вони належать.

Додатково:

- Для більш детального обліку витрат, можуть використовуватися субрахунки до основних рахунків.

- У разі наявності податкових різниць, пов'язаних з витратами, слід також відображати їх у податковому обліку.

Витрати операційної діяльності на досліджуваному підприємстві за їх економічним змістом групуються за економічними елементами та статтями обліку витрат.

Для обліку витрат у ТОВ «Вознесенський коньячний завод» згідно з Планом рахунків передбачено рахунки восьмого класу «Витрати за елементами» та дев'ятого класу «Витрати діяльності»:

За дебетом рахунків витрат відображається величина визнаних витрат, а за кредитом – щомісячне їх списання на рахунки

– 23 «Виробництво»,

– 90 «Собівартість реалізації» або 79 «Фінансові результати» з відповідним розподілом.

Облік витрат за економічними елементами на підприємстві дає можливість відобразити витрати оборотних та необоротних активів, показує структуру витрат.

Витрати операційної діяльності ТОВ «Вознесенський коньячний завод» групуються за такими економічними елементами: матеріальні затрати; витрати на оплату; відрахування на соціальні заходи; амортизація; інші операційні витрати.

Відображення використаних матеріальних, трудових та фінансових ресурсів на різні потреби, формування елементів витрат – це перший етап обліку витрат ТОВ «Вознесенський коньячний завод».

Собівартість реалізованих робіт і послуг складається з виробничої собівартості робіт і послуг, які були реалізовані протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат. Перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості робіт і послуг устанавлюються підприємством.

Базою для визначення вартості розрахункової калькуляції одиниці часу є фактичні витрати за даними бухгалтерської звітності за попередній рік з економічним обґрунтуванням на плановий рік, за винятком основної заробітної плати, що враховується у калькуляційній одиниці часу робіт і

послуг за даними штатного розпису на дату розрахунку.

Розподіл інших прямих витрат, загальнопромислових та адміністративних витрат при калькулюванні підприємство здійснює шляхом пропорційного віднесення їх до суми основної заробітної плати працівників.

До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) ТОВ «Вознесенський коньячний завод» включаються:

- прямі матеріальні витрати (вартість основних матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат);
- прямі витрати на оплату праці (заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятими у виконанні робіт або наданні послуг);
- інші прямі витрати (зокрема відрахування на соціальні заходи, амортизація, тощо);
- змінні та постійні розподілені загальнопромислові витрати.

Для обліку операцій з витрачання виробничих запасів на підприємстві використовують первинні документи – накладну на внутрішнє переміщення та Акт списання товарів.

Для розрахунку суми заробітної плати за усіма виплатами працівникам застосовують погодинну та відрядну форму оплати праці. У таблиці обліку робочого часу фіксують відпрацьований час працівником центру. У первинних документах з обліку оплати праці відображається обсяг виконаних послуг та робіт за кожним договором на надання послуг, розцінки для нарахування оплати праці, відпрацьований час тощо.

Сума відрахувань на соціальні заходи визначається шляхом нарахування єдиного соціального внеску на основну та додаткову заробітну плату робітникам підприємства.

Для нарахування зносу необоротних активів в програмі «1С: Підприємство», які беруть участь у виконанні робіт та наданні послуг, створені довідники, в яких записані об'єкти для нарахування амортизації, їхні технічні характеристики, метод нарахування зносу, рахунок витрат на який відносять знос. На державному підприємстві знос нараховують за допомогою

електронного документа «Відомість нарахування амортизації».

Облік витрат виробництва здійснюється на одному рахунку синтетичного обліку 231 «Витрати на виробництво». Кореспонденція рахунків з обліку витрат на виробництво робі і послуг ТОВ «Вознесенський коньячний завод» показана в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Облік витрат на виробництво (роботи, послуги) у ТОВ «Вознесенський коньячний завод»

Зміст господарської операції	Сума, грн.	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1 Списані матеріальні витрати на виробництво:			
– витрати сировини й матеріалів	276814,45	231	801
– витрати палива й енергії	361339,60	231	803
– інші матеріальні витрати	210,0	231	809
2 Списані витрати на оплату праці на виробництво:			
– виплати за окладами й тарифами	4428086,11	231	811
– премії та заохочення	1971208,48	231	812
– компенсаційні виплати	74083,87	231	813
– оплата відпусток	710362,08	231	814
– інші витрати на оплату праці	232733,71	231	816
3 Списані відрахування на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на виробництво	1414402,29	231	821
4 Нарахована амортизація необоротних активів виробничого призначення:			
– основних засобів	457423,33	231	831
– інших необоротних матеріальних активів	46502,55	231	832
– нематеріальних активів	3869,04	231	833
5 Списані інші операційні витрати на виробництво	483427,51	231	84
6 Списані загальновиробничі витрати на виробництво	1032965,98	231	91
7 Списана собівартість виконаних робіт та наданих послуг на реалізацію в звітному періоді	11493429,0	903	231

Положенням про облікову політику ТОВ «Вознесенський коньячний завод» визначено також перелік статей загальновиробничих витрат. До складу загальновиробничих витрат державного підприємства включаються: витрати на управління; амортизація необоротних активів загальновиробничого призначення; витрати на утримання, експлуатацію та ремонт, операційну

оренду основних засобів, інших необоротних активів загальновиробничого призначення; витрати на опалення, освітлення, водопостачання, енергопостачання, водовідведення та інше утримання приміщень; інші витрати на обслуговування виробничого процесу; витрати на охорону праці, техніку безпеки відділів, охорону навколишнього природного середовища; інші витрати.

Аналітичний облік загальновиробничих витрат ведеться на рахунку 91 за статтями витрат, але в цілому по всіх відділах, лабораторіях та секторах.

Окрім виробничих відділів до загальновиробничих підрозділів підприємства належить відділ матеріально-технічного забезпечення та охорони праці.

Витрати, які пов'язані з операційною діяльністю, але які не включаються до собівартості реалізованих послуг, поділяються на досліджуваному підприємстві на адміністративні витрати та інші операційні витрати. До адміністративних витрат центру належать такі загальногосподарські витрати, які спрямовані на обслуговування та управління державним підприємством.

Первинними документами, які відображають адміністративні витрати досліджуваного підприємства є Акти виконаних робіт, Акт відремонтованих (реконструйованих) об'єктів, виписки банку, довідки бухгалтерії, відомість амортизації, посвідчення про відрядження, розрахунково-платіжна відомість, накладні, рахунки постачальників та кредиторів, розрахунки бухгалтерії тощо.

До інших операційних витрат підприємства включаються: втрати від операційної курсової різниці; втрати від знецінення запасів; нестачі та втрати від псування цінностей; визнані штрафи, пеня, неустойка; інші витрати операційної діяльності.

Адміністративні витрати та інші витрати періоду досліджуваного підприємства займають значну частку у витратах операційної діяльності, тому суттєво впливають на фінансовий результат діяльності підприємства в цілому.

Усі рахунки дев'ятого класу щодо діяльності підприємства та рахунки класу вісім за економічними елементами списуються на рахунок 791

«Результат операційної діяльності» ТОВ «Вознесенський коньячний завод».

3.3 Контроль витрат на підприємстві та шляхи його удосконалення

На підприємстві ТОВ «Вознесенський коньячний завод» працює постійно діюча ревізійна комісія у складі 2 працівників на чолі із заступником головного бухгалтера, яка у квітні 2024 року провела перевірку стану обліку і розподілу загальновиробничих витрат на підприємстві за 2023 рік.

Головні тенденції контролю загальногосподарських затрат в ТОВ «Вознесенський коньячний завод» є:

1) вивчення та оцінка загальновиробничих затрат (за рік окремих статей затрат у розрізі кварталів,) методом проведення аналізу інформації аналітичного обліку з рахунку 91 «Загальновиробничі витрати»;

2) контроль обґрунтованості введення затрат у структуру загальновиробничих і загальногосподарських і певних статей затрат:

– згідно з платою роботи апарату керування;

– згідно з відрахуваннями на обов'язкове соціальне страхування, в спеціалізовані позабюджетні державні кошти, нарахування податків до держбюджету, визначених чинним законодавством;

– відповідно до нарахування, амортизації основних фондів;

– на поліпшення також ґрунтовне відновлення основних фондів;

– на обслуговування взаємозв'язку, громадські обслуговування;

3) контроль точності встановлення єдиного обсягу щомісячних затрат;

4) контроль точності розподілу непрямих втрат у предмети основного виготовлення.

Подібним методом, нагляд віднесення затрат на виготовлення продукції в частці загальногосподарських затрат здійснюється методом нормативного контролю правомірності введення в структуру подібних затрат на основі вивчення основних документів про ці витрати.

Істотну роль у перевірці захоплює візуальний контроль присутності і

справжності основних паперів про витрати.

При виробничій перевірці загальновиробничих витрат, були використані наступні методи перевірки:

– усне опитування персоналу, проводилося на всіх етапах перевірки з метою перевірки правильності реєстрації всіх даних обліку. Результати опитування відображеної в анкеті процедур внутрішнього контролю загальногосподарських затрат.

– документальна перевірка, вона була проведена для того, щоб переконатися в їх достовірності. Перевірка здійснювалася вибіркоким шляхом і включала формальну перевірку і перевірку по суті внутрішніх документів. Дослідження проводилося для отримання глибших доказів інформації, що містяться в документах, в ході процедури перевірялися деякі первинні документи, віддзеркалення певних паперів у реєстрах аналітичного та синтетичного обліків, для переконання в тому, що відповідні господарські операції правильно (або неправильно) відображені в обліку. Оскільки деякі операції викликали сумнів, то вони просліджувались до початкових первинних документів, щоб переконатися в тому, що операції були відображені в обліку правильно.

Всі методи застосовуються для того, щоб провести перевірку господарських операцій, їх відповідність нормативним документам і обліковій політиці підприємства, а також правильність здійснення розрахунків і їх подальше відображення в бухгалтерській фінансовій звітності.

По статті «Загальновиробничі витрати» комісія з'ясовувала правильність формування цих затрат і дотримання відповідних процедур їх розподілу.

Зазначимо, що за результатами проведеної перевірки загальногосподарських затрат в ТОВ «Вознесенський коньячний завод» було встановлено:

1) загальновиробничі витрати розподіляються пропорційно, як зазначено в нормативних документах, а саме в Методичних рекомендаціях з

планування, калькулювання та бухгалтерського обліку первісної вартості готової продукції (робіт, послуг) підприємства;

2) у первинних документах не указуються деякі окремі реквізити (табельні номери працівників, шифри кореспондуючих рахунків, номери відділень, бригад, ланок тощо).

Як зазначено в Наказі про облікову політику ТОВ «Вознесенський коньячний завод» загальногосподарські затрати розподіляються пропорційно до встановлених коефіцієнтів, які розраховуються виходячи із структури асортименту, а вони у 2024 році були розподілені пропорційно до загальної кількості голів, що є серйозним порушенням і впливає на завищення (заниження) часток загальновиробничих витрат, що припадають на окремі об'єкти обліку витрат.

При використанні різних баз розподілу їх частки, які віднесені на об'єкти обліку витрат значно відрізняються, що впливає на первісну вартість окремих видів виготовленої продукції і може призвести до прийняття помилкових управлінських рішень з питань планування асортименту продукції на майбутні періоди.

Отже можемо дійти наступних висновків:

– використання різних методів та баз розподілу з загальногосподарських затрат веде до інших показників оцінки основних затрат виробництва та первісної вартості виготовленої готової продукції, таким чином розбіжність може бути занадто великою та підвищуватися при підвищенні суми затрат непрямих;

– при виборі методу розподілу загальногосподарських затрат потрібно враховувати всі умови особливо при великій їх сумі, оскільки невірний розподіл загальновиробничих витрат може привести до прийняття невірних управлінських рішень.

3.4 Удосконалення контролю витрат на підприємстві

Під час економічних відносин товариства з суб'єктами господарювання постає потреба у вчасному одержанні правдивої звітної і облікової інформації про діяльність ТОВ «Вознесенський коньячний завод», це можливо досягти лише за рахунок правильної організації внутрішньогосподарського контролю.

Надійна інформація з обліку необхідна так само як для керівництва ТОВ «Вознесенський коньячний завод» так і для перевіряючих органів контролю за здійсненням законодавчих дій у надійній інформації зацікавлені споживачі, постачальники та інші підприємства, з якими утримуються ділові і економічні відносини. Сутність облікової даних надає великий вплив у встановленні адміністративні рішення, таким чином як її дослідження надає можливість підбору відповідних операцій з метою здійснення діяльності. Контроль в ТОВ «Вознесенський коньячний завод» здійснювався згідно із загальним планом і програмою контролю в три основні стадії (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 - Стадії контролю в ТОВ «Вознесенський коньячний завод»

Стадія контролю	Етапи контролю
1. Підготовка і планування перевірки (початкова)	<ul style="list-style-type: none">- отримання інформації про підприємство;- вивчення й оцінка систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю підприємства;- оцінка й визначення прийняттого рівня ризику і рівня суттєвості;- визначення напрямів контролю, процедур, обсягу вибірки і терміну проведення перевірки;- складання і затвердження керівником робочої групи плану і програми контролю.
2. Проведення вибірки і здійснення процедур (дослідна)	<ul style="list-style-type: none">- проведення вибірки; вивчення господарських операцій;- перевірка дотримання підприємством основних передумов підготовки фінансової звітності;- здійснення процедур за критеріями: існування, повнота, точність, класифікація, відповідальність, перевірка рахунків, вартісна оцінка, права і обов'язки, законність.

3.Оцінка результатів проведених процедур і складання звіту й висновку (завершальна)	<ul style="list-style-type: none"> - оцінка якості проведення вибірки і здійснення процедур; - узагальнення та аналіз результатів проведеної перевірки; - обговорення з керівництвом підприємства виявлених у процесі проблем; - складання звіту, який надається керівництву підприємства; - контроль якості усунення підприємством, виявлених у процесі контролю істотних викривлень фінансової звітності; - складання акта виконаних робіт та висновку.
---	---

Достовірною й повною інформацією пропонується вважати дані звітності і обліку, сформовані не просто відповідно до вимог законодавчих документів фінансової звітності і обліку, а також інших сфер регулювання, а відповідно до економічного змісту загальногосподарських процесів і реального стану об'єктів обліку.

Зважаючи на це ми пропонуємо змінити підходи до оцінки достовірності інформації залежно від виду контролю, мети і поставлених завдань. У разі проведення контролю на відповідність оцінку достовірності фінансової звітності пропонується проводити, акцентуючи увагу на юридичній стороні справи, оскільки метою контролю в цьому разі є перевірка дотримання в організації тих специфічних процедур або правил, які їй задані.

Метою організації перевірки витрат і собівартості продукції є надання формування інформації про те, чи відповідають відомості відображені в економічній звітності відповідно до витрат і первісної вартості реалізованого товару, у всіх істотних аспектах нормативним документам, що регламентують процедури бух. обліку, підготовки звітів.

При проведенні контролю загальногосподарських затрат досліджуються рухи і явища, відображені в паперах і пов'язані з виготовленням готової продукції. Реальна сфера вивчення містить інформацію, за допомогою якої контролер відтворює ланцюжок взаємозалежних фактів виробничої роботи. Вивчення не обмежується дослідженням бухгалтерських паперів, оскільки межа відображення господарських процесів значно ширше.

Внутрішніми джерелами інформації контролю загальногосподарських

витрат на ТОВ «Вознесенський коньячний завод» є:

- первинні документи: матеріальні вимоги на видачу матеріальних активів для виробничої діяльності структурним підрозділам товариства; відомості, лімітні картки, акти, авансові звіти підзвітних осіб, розрахунково-платіжні відомості з оплати праці працівників, акти про одержані послуги від інших підприємств, рахунки-фактури, тощо;

- облікові реєстри з поточного синтетичного і аналітичного фінансового обліку (Оборотно-сальдової відомості за рахунком 91 «Загальногосподарські затрати», Головна книга за рахунками 23 «Виробництво», 90 «Собівартість», 91 «Загальногосподарські затрати»);

- планові, нормативні розрахунки калькуляції до них;

- інформація податкового обліку.

В процесі контролю загальновиробничих витрат у ТОВ «Вознесенський коньячний завод» пропонуємо використовувати наступні процедури:

1) спілкування з співробітниками товариства про те, як організований облік загальногосподарських затрат на підприємстві, а саме:

- які використовується методи бух. обліку для витрат;

- які рахунки фінансового обліку призначені для ведення обліку загальногосподарських затрат;

- який порядок бух. обліку при розподілі загальногосподарських затрат;

- які реєстри призначені для обліку загальногосподарських затрат;

- які обов'язки між працівниками бухгалтерії, які зайняті в обліку загальногосподарських затрат;

- які статті використовуються при обліку загальногосподарських затрат;

2) надання облікових реєстрів аналітичного і синтетичного обліків, для перевірки відповідностей і підсумків та перенесення даних в Головну книгу, які містять записи за кожною господарській операції

3) зіставлення зазначених в обліковому реєстрі сум та місяця, до

якого вони належать, з основними паперами - рахунками, товарно-транспортними накладними, угодами, банківськими виписками та ін.

4) контроль присутності в документах всіх необхідних реквізитів: назва документа, кількість формування, назва підприємства, хто склав документ, сутність господарської процедури, її вимірники в грошовому натуральному формулюванні, назва офіційних осіб і їх індивідуальні підписи;

5) контроль віднесення загальногосподарських затрат до цього етапу, в якому вони дійсно здійснені (тобто до етапу, до якого належить пов'язана з ними робота) шляхом зіставлення відомостей основних паперів з обліковими записами;

б) контроль віднесення загальногосподарських затрат на певні рахунки;

7) дослідження підсумків згаданих операцій на об'єкт співвідношення ведення обліку клієнтом певним методом.

Планування є основним та важливим етапом контролю загальногосподарських затрат. Контролер повинен чітко давати прогноз, здійснювати контроль та брати до уваги рухи власної роботи з метою цього, щоб гарантувати у будь-який період діяльності більш результативні операції. Здійснення планування відбувається протягом усієї перевірки.

Контролер повинен скласти план завершення основних процедур перевірки. План показує заплановану роботу і виступає засобом контролю за господарськими процесами. При формуванні плану мають враховуватися вимоги господарювання. Потім контролер повинен організувати план контролю, ґрунтовно перераховувати операції, які слід реалізувати під час процедури. Пропонуємо план проведення контролю загальногосподарських витрат на ТОВ «Вознесенський коньячний завод» (табл. 3.3)

Таблиця 3.3 - План проведення контролю витрат періоду у ТОВ «Вознесенський кон'ячний завод»

Плановані види робіт	Період проведення (днів)	Виконавці
Контроль аналітичного обліку загальновиробничих витрат	2	Члени комісії
Контроль організації поточного та підсумкового обліку загальновиробничих витрат	3	Члени комісії
Контроль правильності та своєчасності визначення загальновиробничих витрат та їх віднесення до собівартості продукції та собівартості реалізації	2	Члени комісії
Формування пропозиції та усунення встановлених порушень з обліку собівартості продукції	1	Голова комісії

План допомагає здійснювати роботу в рамках часу і є підставою для винагороди за виконану роботу. Він має бути достатньо детально розроблений, щоб члени комісії могли виконати роботу у найкоротший термін для оптимізації свого робочого часу.

Для оптимального планування витрат і часу на проведення перевірки загальновиробничих витрат нами було розроблено програму перевірки (додаток).

При здійсненні плануванні слід брати до уваги навичку при встановленні більш відомих похибок відповідно до контролю загальновиробничих витрат:

- одна з найбільш відомих похибок, що занурюють до перекручення загальногосподарських витрат, вважається неправильний обчислення амортизації;
- недотримання умови незмінності обраного на початку контрольованого етапу (року), методу обліку затрат і калькуляції первісної вартості товару, їх співвідношення нормативним документам (замовний, профілактичний, попроцесний (простий), нормативний методи калькуляції);
- похибки у розподілі та віднесенні загальногосподарських затрат відповідно до звітних етапів (фрагменти);
- порушення певного режиму розподілу загальногосподарських затрат;

– безпідставне перебільшення (зменшення) величини загальногосподарських затрат, неповного виготовлення, сум згідно з оплати праці та ін.;

– введення в первісну вартість загальногосподарських затрат, технічний вид яких не аргументований;

– введення витрат у загальногосподарських затрат без відповідного фактичного пояснення і вигороджуючи основні документи;

– введення відрядних витрат, не пов'язаних з комерційною роботою підприємства, в загальновиробничі витрати;

До основних завдань контролю загальногосподарських затрат є встановлення:

– переліку затрат, що входять в структуру загальногосподарських;

– виконання принципу розподілу загальногосподарських затрат на

– змінні і постійні;

– обґрунтованість віднесення витрат до загальногосподарських;

– правильність розподілу загальногосподарських затрат;

– точність відображення загальногосподарських затрат в обліку.

У ході перевірки загальногосподарських затрат контролеру потрібно визначити їх повноту формування відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» та Методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг).

Контроль обліку витрат періоду охоплює систематичне спостереження та оцінку витрат, які не пов'язані безпосередньо з виробництвом продукції або наданням послуг, але впливають на фінансовий результат діяльності підприємства за певний період. До таких витрат відносяться адміністративні, збутові, фінансові витрати, а також інші витрати операційної діяльності.

Детальніше про контроль обліку витрат періоду:

• Адміністративні витрати:

Включають витрати на управління підприємством, утримання персоналу, оренду та утримання офісних приміщень, зв'язок, юридичні та

аудиторські послуги тощо.

- Витрати на збут:

Покривають витрати, пов'язані з продажем продукції, товарів, робіт та послуг, наприклад, витрати на рекламу, транспортування, комісійні винагороди.

- Фінансові витрати:

Складаються з витрат на відсотки за кредитами, позиками, курсові різниці та інші витрати, пов'язані з фінансовою діяльністю підприємства.

- Інші витрати операційної діяльності:

Включають витрати, які не відносяться до вищезазначених категорій, наприклад, втрати від списання дебіторської заборгованості, штрафи, пені, збитки від надзвичайних подій.

Важливі аспекти контролю обліку витрат періоду:

- Систематичний облік:

Всі витрати періоду повинні бути правильно класифіковані та задокументовані в бухгалтерському обліку.

- Аналіз та оцінка:

Необхідно проводити аналіз витрат для виявлення причин їх виникнення, тенденцій та можливостей для оптимізації.

- Порівняння з плановими показниками:

Важливо порівнювати фактичні витрати з бюджетом або плановими показниками, щоб виявити відхилення та вжити відповідних заходів.

- Дотримання законодавства:

Облік витрат має відповідати вимогам чинного законодавства та положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

- Ефективне управління:

Контроль обліку витрат дозволяє підприємству приймати обґрунтовані управлінські рішення та покращувати фінансові результати.

Для прикладу, аналіз адміністративних витрат може виявити неефективне використання офісної техніки або надмірні витрати на

зв'язок. Вжиття заходів щодо оптимізації цих витрат може призвести до значної економії.

Ревізор з обліку перевірки витрат періоду керується нормативними документами, які регулюють бухгалтерський облік, зокрема, Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, податковим законодавством та іншими нормативними актами, що регламентують фінансову та господарську діяльність підприємства. Крім того, ревізор використовує внутрішні документи підприємства, такі як накази, положення, інструкції, що стосуються обліку та контролю витрат.

Основні документи, якими керується ревізор:

- Законодавство України:
- Податковий кодекс України: Встановлює правила оподаткування доходів та витрат, а також визначає загальні принципи бухгалтерського обліку.
- Закон "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні": Встановлює загальні вимоги до ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.
- Закон "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій": Регулює використання реєстраторів розрахункових операцій при здійсненні розрахунків готівкою та/або картками, що може бути пов'язано з певними витратами.
- Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО):
- П(С)БО 7 "Основні засоби": Регулює облік основних засобів, що можуть бути пов'язані з витратами на їх придбання, ремонт, амортизацію.
- П(С)БО 8 "Нематеріальні активи": Регулює облік нематеріальних активів, що можуть бути пов'язані з витратами на їх придбання, розробку, амортизацію.
- П(С)БО 9 "Запаси": Регулює облік запасів, що можуть бути пов'язані з витратами на їх придбання, зберігання, використання.

- П(С)БО 11 "Зобов'язання": Регулює облік зобов'язань, що можуть бути пов'язані з витратами на їх погашення.
- П(С)БО 15 "Дохід": Регулює облік доходів, що можуть бути пов'язані з витратами на їх отримання.
- П(С)БО 16 "Витрати": Регулює облік витрат, що є основним об'єктом ревізії.
- Інші нормативні акти:
 - Накази Міністерства фінансів України: Затверджують форми фінансової звітності, інструкції з бухгалтерського обліку, порядок складання та подання звітності.
 - Постанови Кабінету Міністрів України: Регулюють окремі питання фінансової діяльності, зокрема, відрядження, матеріальні цінності.
 - Інструкції з організації бухгалтерського обліку: Встановлюють конкретні правила ведення обліку окремих видів господарських операцій.
 - Внутрішні документи підприємства:
 - Положення про організацію бухгалтерського обліку на підприємстві: Визначає порядок ведення обліку, розподіл обов'язків між працівниками бухгалтерії, порядок складання та подання звітності.
 - Інструкції з обліку окремих видів витрат: Встановлюють правила обліку конкретних видів витрат, наприклад, заробітної плати, матеріальних цінностей, амортизації.
 - Накази керівника підприємства: Регулюють окремі питання організації обліку та контролю за витратами, наприклад, затверджують норми витрат, порядок списання матеріальних цінностей.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Витрати – одна з найважливіших категорій господарювання. Без витрат неможливе здійснення виробництва, оскільки вони є його передумовою. Одночасно витрати виступають як базис конкуренції: в умовах конкурентної боротьби виграє той, хто постійно знижує свої витрати. Тобто витрати суттєво впливають на те, чи залишиться підприємство на даному ринку взагалі, чи буде змушене покинути його.

Витрати періоду – це витрати операційної діяльності підприємства, які не можна пов'язати з виробництвом певного виду продукції (робіт, послуг). До витрат періоду операційної діяльності включають адміністративні витрати, витрати на збут, витрати іншої операційної діяльності.

Основними факторами, які визначають класифікаційні ознаки витрат періоду операційної діяльності підприємства певної галузі, систему їх обліку є: вид господарської діяльності підприємства; організаційна побудова господарської діяльності; галузь та підгалузь виду діяльності; вид продукції, що виробляється на підприємстві; методи оцінки об'єктів обліку; система організації внутрішньогосподарських відносин.

На даний час облік адміністративних витрат на підприємствах організований без деталізації місць виникнення витрат та відповідальних осіб, що, безумовно, знижує ефективність роботи з економії адміністративних витрат, виявлення резервів щодо їх зниження. Для отримання не лише узагальненої, а й конкретнішої й точнішої інформації, яка б дала змогу ефективно управляти господарською діяльністю підприємства за її структурними елементами доцільно усі виробничо-господарські підрозділи підприємства групувати за центрами виникнення витрат і центрами відповідальності за здійснені витрати. За таких умов на кожній ланці і на кожному рівні управління можливо забезпечити конкретну відповідальність працівників за здійснені витрати і їх раціоналізацію. Такий підхід цілком

прийнятний і щодо обліку та контролю адміністративних витрат та витрат на збут.

Витрати періоду операційної діяльності відображаються у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід), форма якого регламентується НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Розділ I даного звіту побудований згідно з класифікацією доходів і витрат за видами діяльності та функціями, що забезпечують послідовне зіставлення доходів і витрат для визначення чистого прибутку (збитку) звітного періоду. У цьому звіті виділено окремі рядки для відображення інформації про адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати.

У третьому розділі Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) відображається інформація про витрати операційної діяльності в розрізі елементів витрат: матеріальні затрати, витрати на оплату праці, від-рахування на соціальні заходи, амортизація, витрати іншої операційної діяльності.

Мета аналізу витрат підприємства полягає в визначенні резервів можливого їх зменшення внаслідок більш ефективного використання виробничого потенціалу підприємства. Для досягнення цієї мети аналіз здійснюється на основі принципів системного, комплексного і кібернетичного підходів до аналізу економіки. Основою системного підходу є дослідження об'єктів витрат як системи, розкриття їх цінності, виявлення багатьох типів зв'язків, зведення їх в єдину теоретичну систему. Комплексний підхід означає ви-вчення об'єктів витрат як системи з погляду формування інформації для прийняття управлінських рішень. Кібернетичний підхід передбачає розгляд об'єктів витрат як системи, що складається з елементарних перетворювачів інформації.

У роботі проаналізовано та враховано витрати на операційну діяльність, результатом чого є теоретичне узагальнення та практична реалізація. Висновки, зроблені в результаті цього аналізу, були такими:

1. Після вивчення численних тлумачень фундаментальної природи «витрат» можна визначити певні основні атрибути. А саме витрати

характеризуються: включенням їх у собівартість; грошове вираження; використання ресурсів з метою отримання прибутку; розпорядження активами або збільшення зобов'язань, тим самим зменшуючи власний капітал. Крім того, видається доцільним розмежувати поняття «витрати» та «затрати» через їх різні визначення.

2. Завдяки систематичному підходу до групування операційних витрат ми надаємо широку класифікацію операційних витрат, засновану на поєднанні багатьох ознак групування, з одного боку, і типу групування, що включає дані зборів за напрямком використання;

3. Витрати підприємницької діяльності слід класифікувати за такими ознаками: за місцем виникнення виробничої собівартості продукції, за способом перенесення вартості на продукцію, за видом продукції, за відношенням з процесом виробництва, за ступенем впливу обсягу виробництва на рівень собівартості, за календарним періодом, за видами плати.

4. Нормативно-правові положення бухгалтерського обліку та аналізу витрат операційної діяльності класифікуються за такими категоріями: за типом, рівнем, місцем розташування та роллю в регулюванні бухгалтерського обліку, фінансовій звітності, економічному контролі, за правозастосуванням, за групою.

5. Питання вдосконалення обліку витрат є надзвичайно актуальним для ТОВ «Вознесенський коньячний завод», оскільки вони займають значну частку у собівартості продукції.

6. Першоджерелом визначення резервів збільшення прибутку та зниження собівартості продукції є інформація про собівартість продукції, у тому числі загальна. Ефективне прийняття управлінських рішень вимагає розуміння цих витрат. Хоча це важливо, вибір між основою розподілу та прямим розподілом може бути складним. При виборі відповідного методу розподілу необхідно враховувати не тільки характер виробничого процесу, але й галузь, в якій працює компанія. Прямі виробничі витрати є найбільш

ефективним способом розподілу загальновиробничих витрат на основний бізнес.

7. ТОВ «Вознесенський коньячний завод» необхідно розробити індивідуальний підхід до обліку витрат, щоб відповідати всім вимогам до якості продукції, оскільки існуюча організація цього не відповідає. Новий метод повинен давати повну інформацію. За наявності таких методів обліку це підвищить рівень конкурентоспроможності та рівень рейтингу серед інших підприємств. Зрештою, це дасть можливість підвищити ефективність ферми та якість продукції, яку вона виробляє.

8. Адміністративні витрати, інші операційні витрати та витрати на збут відносяться до рядка 2180 фінансової звітності малого підприємства, складеної згідно з Н(П)СБО 25 «Спрощена фінансова звітність». Проте ми вважаємо, що для кращого управління цими витратами кожному типу слід призначити окремі рядки. Усе це є частиною основного процесу складання фінансової звітності, яка може ефективно відображати фінансовий стан підприємства.

9. У ТОВ «Вознесенський коньячний завод» важливо делегувати конкретні обов'язки для отримання істотних деталей щодо управління витратами та прийняття рішень щодо їх скорочення. В обов'язки повинні входити постачання предметів праці, виробництво, допоміжні виробництва, обслуговування виробничого процесу, реалізація готової продукції, а також управління як підрозділами підприємства, так і підприємством в цілому.

10. Виробничі потужності ТОВ «Вознесенський коньячний завод» виявилися недостатньо завантаженими після проведення аналізу операційних витрат. Тому наша пропозиція – нарощувати обсяги виробництва.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данилюк М. О., Лещій В. Р. Теорія і практика процесно-орієнтованого управління витратами: наукове видання. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2002. 248 с
2. Задорожна Н. В. Мікроекономічна теорія виробництва і витрат: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2003. 219 с.
3. Моссаковський В. Концепція побудови управління витратами у сільськогосподарських підприємствах. Бухгалтерський облік і аудит. 2009. № 6. С. 32–42.
4. Адамик О.В. Розмежування понять витрати, затрати, видатки та особливості їх застосування учасниками бюджетного процесу. Наука молода. Збірник наукових праць Ради молодих вчених Тернопільського національного економічного університету. 2013. Вип. № 20. С. 203-209.
5. Філіна Г.І. Управління витратами та цінами: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Г.І. Філіна. К.: ДП «Видавничий дім «Персонал»», 2008. 240 с.
6. Даньків, Й. Я. Теорія бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] / Й. Я. Даньків, М. Р. Лучко, М. Я. Остап'юк. - Ужгород : УНУ, 2001. - 102 с.
7. Андрющенко Н.С. Суть і значення витрат: історичний аспект [Текст] / Н.С. Андрющенко // Економічна теорія та історія економічної думки. – 2007. – № 5. – С. 3-7.
8. Фінансова звітність ТОВ «Вознесенський коньячний завод» за 2023 та 2024 роки. URL: <https://clarity-project.info/edr/40404385/yearly-finances> (дата звернення 20.04.2025).
9. Ніколаєнко Ю.В. Основи економічної теорії: [підручник 3-тє вид.] / Ю.В. Ніколаєнко. – К.: ЦУЛ, 2003. – 540 с.
10. Методичні вказівки до виконання курсової роботи з курсу "Фінансовий аналіз" [Електронний ресурс] : для спец. 071 "Облік і оподаткування" галузі знань 07 "Управління та адміністрування" освітньо-професійної програми "Облік і аудит" ден. та заоч. форми навчання, ступінь вищ.

освіти "Магістр" / Т. М. Ступницька, О. П. Антонюк, Н. М. Купріна ; Каф. обліку та аудиту. Одеса : ОНТУ, 2023. 43 с..

11. Зміст та класифікація витрат підприємства URL: https://pidru4niki.com/1044100353081/finansii/formuvannya_vitrat_pidpriyemstva
12. Турило, А.М. Управління витратами підприємства [Текст] : навч. посіб. / А. М. Турило, Ю. Б. Кравчук, А. А. Турило – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 120 с
13. Економіка підприємства: підруч. / [М.Г. Грещак, В.М. Колот, А.П. Наливайко та ін.]; за ред. С.Ф. Покропивного. – [2-ге вид.]. - К.: КНЕУ. – 2012. – 528 с.
14. Голубовський Л.В. Аналіз сучасних методів управління витратами/ Л. Голубовський // Галицький економічний вісник. — 2010. — №1(26). — С. 187–192.
15. Ковалевська В.Ю. Організація системи внутрішнього контролю витрат на підприємствах / В.Ю. Ковалевська, О.М. Панченко // Гуманітарний вісник ЗДІА. 2010. № 41. С. 229-233
16. Напрями та методи оптимізації витрат підприємства у ринкових умовах/ Ю.Є. Гоцелюк та ін. МНУ імені В.О. Сухомлинського. Глобальні та національні проблеми економіки.2015. № 8. С. 1108-1111.
17. Бухгалтерський облік. Адміністративні витрати: характеристика та види. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/accountant/17200/>
18. Варченко О. М. и др. Організаційно-економічна сутність управління витратами сільськогосподарських підприємств. – 2020.
19. Лень В. С. Бухгалтерський облік у галузях економіки: підручник. - Чернігів: Десна Поліграф, -2013. - 437 с.
20. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. №291.

21. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”: Затверджено наказом Мін. Фін. України від 31.12 99 р. №318.
22. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід”: затв. Наказом Мінфіну України від 29.11.1999 р. №290.
23. Шендригоренко М.Т. Адміністративні витрати в системі ефективного управління фінансовою діяльністю підприємства. Наукові записки. Серія “Економіка”. 2011. Випуск 18. С. 447-452.
24. Методи оптимізації витрат підприємства у ринкових умовах / Чубірка Г.І. Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2016. № 2(6). С. 118-124.
25. Витрати підприємства та їх класифікація для потреб управління й економічного аналізу/ О.В. Коба та ін. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. 2016. №4. С. 99-103.
26. .Партин Г.О. Управлінський облік : навч. посібн. / Г.О. Партин, А.Г. Загородній. – К.: Знання, 2007. – 303 с
27. Іванюта П.В. Внутрішньогосподарський (управлінський) облік у виробничих підрозділах сільськогосподарських господарюючих суб’єктів: навч. посібн. / П.В.Іванюта, З.М.Левченко. – К.: Центр навч. літератури, 2006. – 362с
28. Сук Л. К. Фінансовий облік: навч. посіб. -Київ : Університет "Україна", - 2019. - 529 с. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: підручник. 6-те вид. допов. і перероб. - К.:Алерта, - 2013.- 982 с
29. Чебан Ю. Особливості обліку і контролю адміністративних витрат: теоретичні аспекти і напрями удосконалення. Економічні науки. 2014. Вип. 36(2.2). С. 71-76.
30. Бутинець Т.А. Контроль внутрішньогосподарський чи внутрішній. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і

аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. вип. 2. Житомир: ЖДТУ, 2009.

31. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 18.
32. Некрасенко, Л.А. Напрями удосконалення управління грошовими потоками суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] / Л.А. Некрасенко, І.М. Гнилосир // Режим доступу:
33. Цал-Цалко Ю. С. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Навч. Довідковий посіб. / Ю.С. Цал-Цалко та ін., Житомир: ПП «Рута». – 2011.- 707с.
34. Бець М. П. Планування рентабельності виробництва / М. П. Бець // Економіка України. – 2007. – № 2. – С. 40-45..
35. Ярмоленко В.П. Про склад і класифікацію виробничих витрат. Бухгалтерія в сільському господарстві. 2014. № 11. С. 20-24.
36. Колесник С. Г. Основи управління витратами на підприємстві : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2018. 164 с.
37. Домбровська Н.Р. Сутність витрат підприємства як обліково-економічної категорії / Домбровська Н.Р. // Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». 2018. Випуск 3-2 (46). С.133-136.
38. Бутинець Ф.Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2012. № 1. С.11-15.
39. Ніконович Н. О. Інформаційне забезпечення витрат виробництва. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Економічна». 2014. № 1096. Вип. 86. С. 125-130
40. Сиротюк Г. В. Методичні аспекти проведення аудиту витрат виробництва. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Серія : Економічні науки. 2013. № 2 (2). С. 251-259.

41. Хаймьонова Н. С. Внутрішня звітність у системі управлінського обліку витрат підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 5. С. 1044-1047.
42. Фінанси підприємств. Навчально-методичний посібник / укладачі В.В. Зубченко, Л.М. Гутко. Біла Церква: БНАУ, 2020. 106 с
43. Ахновська І., Болгов В. Управління витратами: навчальний посібник Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 156 с
44. Колісник Г.М. Економічна сутність і класифікація витрат у зв'язку з узагальненням на рахунках бухгалтерського обліку. Науковий вісник ужгородського національного університету : Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності в сучасних умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці, 2010. 234 с
45. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text>. (дата звернення : 01.03.2025).
46. Ющишина Л. О. Менеджмент ресурсів та витрат: курс лекцій. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 103 с
47. Ющишина Л.О. Фактори, що визначають рівень витрат на виробництво продукції і методи їх аналізу. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. К., 2007. № 5(37), Т.2. С.115-122.
48. Іванюта П.В. Лугівська О.П. Управління ресурсами та витратами: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2010. 320 с.